

«Η ΡΩΣΟ-ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ: ΜΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ*1

Thomas Markopoulos

Υποψήφιος διδάκτορας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου στη Χίο, Ελλάδα

Μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του Κέντρου Στρατηγικών Μελετών

***1. Παράρτημα 1 (σελ. 44): Δημοσιεύσεις για την Ουκρανία**

Περίληψη. Το παρόν άρθρο παρέχει ανάλυση και ανασκόπηση της εμπλοκής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον ρωσο-ουκρανικό πόλεμο από το 2022 έως το 2025, με έμφαση στις οικονομικές και γεωπολιτικές πτυχές και συνέπειες. Εξετάζει την οικονομική και στρατηγική διάσπαση εντός της ΕΕ, την πίεση στην συνοχή του ΝΑΤΟ και τις πολιτικές αποτυχίες της Γερμανίας, της Γαλλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των χωρών της νότιας Ευρώπης. Η αρχική ενότητα της ΕΕ στην υποστήριξη της Ουκρανίας σταδιακά αποσαθρώθηκε λόγω των διαφοροποιημένων εθνικών συμφερόντων, των δημοσιονομικών περιορισμών και της πολιτικής αστάθειας. Τα συνταγματικά όρια της Γερμανίας και η κυριαρχία της εκτελεστικής εξουσίας στη Γαλλία αποδυνάμωσαν την ηγεσία, ενώ η στρατηγική εκτροπή του Ηνωμένου Βασιλείου μείωσε την επιρροή του στον ευρωπαϊκό αμυντικό συντονισμό.

Οικονομικά, ο πόλεμος πυροδότησε πληθωρισμό, ενεργειακή αστάθεια και επιβράδυνση της βιομηχανίας σε ολόκληρη την ΕΕ. Οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας είχαν μικτά αποτελέσματα, με τη Μόσχα να προσαρμόζεται μέσω ασιατικών αγορών και εναλλακτικών χρηματοπιστωτικών συστημάτων. Η κρίση των προσφύγων του πολέμου και η έλλειψη ενιαίας στρατηγικής ένταξης επιδείνωσαν περαιτέρω τις πιέσεις στις δημόσιες υπηρεσίες και την κοινωνική συνοχή. Σε γεωπολιτικό επίπεδο, η υπερβολική εξάρτηση της ΕΕ από κυρώσεις, η παραμέληση των περιφερειακών περιοχών και η αποτυχία ανάσχεσης υβριδικών απειλών αποκάλυψαν ευπάθειες. Το ΝΑΤΟ αντιμετωπίζει εσωτερικές ανισότητες στον αμυντικό προϋπολογισμό και στην ετοιμότητα στον κυβερνοχώρο. Το άρθρο προτείνει πολιτικές συστάσεις, όπως ένα ενιαίο Στρατηγικό Διοικητήριο της ΕΕ, μια συμφωνία κυβερνοάμυνας, υπό όρους ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις και βιομηχανική συνεργασία. Η τελική ενότητα τονίζει την ανάγκη στρατηγικής σαφήνειας και μετασχηματισμού. Η Ευρώπη οφείλει να εξελιχθεί σε έναν προδραστικό γεωπολιτικό παράγοντα ικανό να υπερασπίζεται τις αξίες και τα συμφέροντά της. Οι επιλογές που θα γίνουν στους επόμενους μήνες θα καθορίσουν όχι μόνο την έκβαση του πολέμου, αλλά το μέλλον του ευρωπαϊκού project καθεαυτού.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 σήμανε το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και ξεκίνησε μια περίοδος αισιοδοξίας για παγκόσμια ειρήνη και συνεργασία. Το ΝΑΤΟ και η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) αποτέλεσαν τους πυλώνες μιας νέας ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής ασφάλειας με στόχο την πρόληψη μελλοντικών συγκρούσεων και την προώθηση της δημοκρατικής σταθερότητας. Μετά το

ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022, αυτές οι προσδοκίες διαψεύστηκαν, πυροδοτώντας τη σημαντικότερη στρατιωτική σύγκρουση στην Ευρώπη από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, που πλαισιώθηκε από το Κρεμλίνο ως «ειδική στρατιωτική επιχείρηση», στόχευε τη «αποναζιστικοποίηση» και τη «αποστρατικοποίηση». Η πλειονότητα των δυτικών χωρών καταδίκασε σαφώς αυτή την επιχείρηση ως παραβίαση της κυριαρχίας της Ουκρανίας και του διεθνούς δικαίου (Lieber & Press, 2023). Οι ρωσικές δυνάμεις, κινούμενες από πολλαπλές κατευθύνσεις, στόχευσαν σε βασικές υποδομές και καταφύγια πολιτών. Αυτές οι επιθέσεις οδήγησαν σε μαζικές απομακρύνσεις, απώλειες αμάχων και εκτεταμένη καταστροφή. Από την άλλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε μια σειρά κυρώσεων που στόχευαν ρωσικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εξαγωγές ενέργειας και περιουσιακά στοιχεία της ολιγαρχίας. Μέχρι τα μέσα του 2025, η ΕΕ είχε υιοθετήσει 19 πακέτα κυρώσεων, περιλαμβάνοντας μέτρα κατά άνω των 2.400 φυσικών και νομικών προσώπων και οντοτήτων. Επιπλέον, επέβαλε περιορισμούς στον «σκιώδη στόλο» ρωσικών δεξαμενόπλοιων και σε τεχνολογίες διπλής χρήσης. Παγώθηκαν 200 δισεκατομμύρια ευρώ ρωσικών περιουσιακών στοιχείων και ξεκίνησε η ανακατεύθυνση υπεραξιών για την υποστήριξη της ανασυγκρότησης της Ουκρανίας. Η Σουηδία και η Φινλανδία εισήλθαν στο NATO ως πλήρη μέλη, σηματοδοτώντας μια ιστορική στροφή στην ασφάλεια της Βόρειας Ευρώπης, ενώ η Ουκρανία επίσημα λάνσαρε τις διαπραγματεύσεις για ένταξη, εντείνοντας τις προσπάθειες για προσχώρηση τόσο στο NATO όσο και στην ΕΕ, τον Ιούνιο του 2024. Η ένταξη της Ουκρανίας υποστηρίχθηκε έντονα από τις χώρες της Βαλτικής και την Πολωνία, ενώ η Ουγγαρία και η Σλοβακία εξέφρασαν άλλη στρατηγική, αποκαλύπτοντας εσωτερικές διαιρέσεις εντός της ΕΕ. Τα μέτρα αυτά δεν επηρέασαν την πορεία των γεγονότων· ο πόλεμος επέμεινε και εξελίχθηκε σε σύγκρουση με καταστροφικές ανθρώπινες, οικονομικές και στρατηγικές συνέπειες. Η φύση της πολεμικής σύγκρουσης μεταβλήθηκε δραματικά· νέα χαρακτηριστικά πολέμου όπως ο πόλεμος με drones, οι κυβερνοεπιθέσεις και τα στρατηγικά αδιέξοδα ορίζουν τη σύγκρουση. Η Ουκρανία εξαπέλυσε επιθέσεις με drones μεγάλου βεληνεκούς εναντίον ρωσικών ενεργειακών υποδομών, προκαλώντας σημαντική οικονομική αναστάτωση. Η Ρωσία απάντησε με μαζικές επιθέσεις drone σε ουκρανικές πόλεις, υπερφορτώνοντας τις αεράμυνες και στοχεύοντας σε υποδομές πολιτικών. Με την εντατικοποίηση της κυβερνοπολέμου, Ουκρανοί χάκερς στόχευσαν ρωσικό στρατιωτικό προσωπικό και αεροπορικές εταιρείες, ενώ η Ρωσία αναπτύσσει spyware μεταμφιεσμένο ως λογισμικό antivirus σε επιχειρήσεις πληροφοριών κατά εσωτερικής αντίστασης και φορέων συνδεδεμένων με τη Δύση. Οι εξελίξεις αυτές υπογράμμισαν τον αυξανόμενο ρόλο ψηφιακών και αυτόνομων συστημάτων στη σύγχρονη σύγκρουση. Η συνεχιζόμενη εμπλοκή της ΕΕ — μέσω στρατιωτικής βοήθειας, οικονομικών κυρώσεων και διπλωματικής στήριξης — αποκάλυψε βαθιές δομικές ευπάθειες. Ενώ οι αρχικές αντιδράσεις χαρακτηρίστηκαν από ενότητα, ο πόλεμος πίεσε την πολιτική συναίνεση. Συγκεκριμένα εθνικά συμφέροντα, οικονομικές πιέσεις και διαφοροποιημένες αντιλήψεις απειλής οδήγησαν σε στρατηγική ασυνέπεια εντός της ΕΕ. Για παράδειγμα, η Γερμανία και η Ιταλία αντιτίθενται στη αποστολή

ειρηνευτικών στρατευμάτων στην Ουκρανία, ενώ η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο υποστηρίζουν ισχυρές δεσμεύσεις ασφάλειας. Όλες αυτές οι διαφορετικές θέσεις έγιναν ορατές όταν οι ηγέτες της ΕΕ απέτυχαν να εκδώσουν κοινό ανακοινωθέν στη Σύνοδο του Παρισιού τον Φεβρουάριο του 2025. Οι διαπραγματεύσεις ΗΠΑ–Ρωσίας στην Αλάσκα ανέδειξαν περαιτέρω ανησυχίες για την περιθωριοποίηση της Ευρώπης και την αποτυχία διαμόρφωσης της μεταπολεμικής τάξης. Οικονομικά, ο πόλεμος έχει επιφέρει βαθιές και σημαντικές συνέπειες. Η διαταραχή των ρωσικών προμηθειών φυσικού αερίου οδήγησε σε εκτίναξη τιμών ενέργειας σε ολόκληρη την Ευρώπη, συμβάλλοντας στην οικονομική μεταβλητότητα, τον πληθωρισμό και τις βιομηχανικές επιβραδύνσεις. Η προσφυγική κρίση, με πάνω από 8 εκατομμύρια Ουκρανούς να αναζητούν άσυλο σε χώρες της ΕΕ, ασκεί επιπλέον πίεση στις δημόσιες υπηρεσίες και στην κοινωνική συνοχή. Αν και η αλληλεγγύη με την Ουκρανία παραμένει ισχυρή, οι αθροιστικές συνέπειες του πολέμου δοκιμάζουν τα όρια της ευρωπαϊκής ανθεκτικότητας. Η παρούσα μελέτη βασίζεται σε μια εκτενή ανασκόπηση των δύο πρώτων ετών του πολέμου και επεκτείνει την ανάλυση στην περίοδο από τον Σεπτέμβριο του 2024 έως τον Αύγουστο του 2025. Πρόκειται για κριτική εξέταση των οικονομικών και γεωπολιτικών συνεπειών της εμπλοκής της ΕΕ, επιχειρώντας να προσδιορίσει βασικές πολιτικές αποτυχίες — συμπεριλαμβανομένης της καθυστερημένης στρατιωτικής προμήθειας, των κατακερματισμένων στρατηγικών ένταξης προσφύγων και της ασυνεπούς διπλωματικής επικοινωνίας — και διερευνά τις επιπτώσεις της πολιτικής αβεβαιότητας των ΗΠΑ για τον ευρωπαϊκό σχεδιασμό ασφάλειας. Για να επανακαθοριστεί η στρατηγική στάση της Ευρώπης, η μελέτη προσφέρει αρκετές συστάσεις:

- Εγκαθίδρυση ενός ενιαίου Στρατηγικού Διοικητηρίου της ΕΕ για τον στρατιωτικό συντονισμό.
- Ενίσχυση της συνεργασίας στην κυβερνοάμυνα με το NATO και φορείς του ιδιωτικού τομέα.
- Ανάπτυξη διπλωματικού πλαισίου για ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις με συμμετοχή της Ουκρανίας, της Ρωσίας και των Ηνωμένων Πολιτειών.
- Αύξηση επενδύσεων στις αμυντικές βιομηχανίες ώστε να μειωθεί η εξάρτηση από την αμερικανική στρατιωτική βοήθεια.
- Ενίσχυση της εσωτερικής συνοχής μέσω διαφανών μηχανισμών επιμερισμού βαρών και δημοκρατικής λογοδοσίας.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία αποτελεί καθοριστική στιγμή για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και τις διατλαντικές σχέσεις. Αποκάλυψε τόσο τις δυνάμεις όσο και τους περιορισμούς των υφιστάμενων θεσμών και ανέδειξε την επείγουσα ανάγκη για μεταρρύθμιση, ανθεκτικότητα και στρατηγική σαφήνεια. Οι αποφάσεις που θα ληφθούν μέσα στον επόμενο χρόνο θα διαμορφώσουν όχι μόνο την έκβαση της σύγκρουσης, αλλά και το μέλλον του ρόλου της Ευρώπης στις παγκόσμιες υποθέσεις.

2. ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ – ΚΥΡΙΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ (2022–2024)

Ο πόλεμος εξελίχθηκε σε διακριτές φάσεις, καθεμία από τις οποίες σημαδεύτηκε από σημαντικές στρατιωτικές, πολιτικές και ανθρωπιστικές εξελίξεις. Οι φάσεις του πολέμου προετοιμάζουν το έδαφος για την εις βάθος οικονομική και γεωπολιτική ανάλυση που ακολουθεί.

2022: Εισβολή και Αντίσταση

- Φεβρουάριος 2022: Η Ρωσία εξαπολύει ευρείας κλίμακας εισβολή από βορρά, ανατολή και νότο. Το Κίεβο γίνεται πρωταρχικός στόχος και απαντά με αντίσταση στην κατοχή με τη συνδρομή της ουκρανικής άμυνας και της δυτικής υποστήριξης πληροφοριών.
- Μάρτιος 2022: Βομβαρδίζεται η Μαριούπολη, η Ρωσία καταλαμβάνει τη Χερσώνα και τμήματα της Ζαπορίζια.
- Απρίλιος 2022: Η σφαγή στη Μπούτσα και η βύθιση του πολεμικού πλοίου Moskva σηματοδοτούν αλλαγή τακτικής και ηθικού.
- Νοέμβριος 2022: Η Ουκρανία ανακαταλαμβάνει τη Χερσώνα· οι ενεργειακές υποδομές γίνονται στόχος της Ρωσίας.

2023: Κλιμάκωση και Αντεπιθέσεις

- Μάιος 2023: Η Ουκρανία εξαπολύει επιθέσεις με drones στο ρωσικό έδαφος, συμπεριλαμβανομένων της Μόσχας και του Μπέλγκοροντ.
- Ιούνιος 2023: Η ουκρανική αντεπίθεση καθυστερεί· η ανταρσία της ομάδας Wagner λήγει με τον θάνατο του Πριγκόζιν.
- Ιανουάριος 2024: Η στρατιωτική βοήθεια των ΗΠΑ διακόπτεται λόγω εσωτερικού πολιτικού αδιεξόδου.
- Φεβρουάριος 2024: Η Ουκρανία χάνει το Αβντίβκα· ο στρατηγός Ζαλούζνι παύεται από τα καθήκοντά του.

2024: Στρατηγικό Αδιέξοδο

- Άνοιξη–Καλοκαίρι 2024: Η Ρωσία εδραιώνει τον έλεγχο στην ανατολική Ουκρανία· η ΕΕ συζητά νέα πακέτα βοήθειας.
- Αύγουστος 2024: Οι μυστικές υπηρεσίες του ΝΑΤΟ προειδοποιούν για κλιμάκωση του ρωσικού κυβερνοπολέμου και επέκταση υβριδικών απειλών.

3. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ (2022–2025)

3.1. Επισκόπηση των κυρώσεων και των δημοσιονομικών δεσμεύσεων

Μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) επιχείρησε να απαντήσει με μια σειρά κυρώσεων που στόχευαν τα ρωσικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τις εξαγωγές ενέργειας και τις στρατηγικές βιομηχανίες. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούσαν στην αποδυνάμωση της ικανότητας της Ρωσίας να συνεχίσει τις στρατιωτικές της επιχειρήσεις, στέλνοντας ταυτόχρονα ένα μήνυμα ενιαίας ευρωπαϊκής καταδίκης της επιθετικότητας (Συμβούλιο της ΕΕ, 2025). Σύμφωνα με το σχέδιο κυρώσεων, τα περιουσιακά στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Ρωσίας πάγωσαν, οι συναλλαγές με κρατικές

επιχειρήσεις απαγορεύτηκαν και οι εξαγωγές τεχνολογιών διπλής χρήσης κρίσιμων για την άμυνα και τον αεροδιαστημικό τομέα της Ρωσίας περιορίστηκαν. Αν και οι κυρώσεις αυτές επηρέασαν σημαντικά τη ρωσική οικονομία — προκαλώντας συρρίκνωση του ΑΕΠ, μείωση των ξένων επενδύσεων και τεχνολογική απομόνωση — είχαν επίσης ακούσιες συνέπειες σε ολόκληρη την Ευρώπη, υποδηλώνοντας μειωμένη αποτελεσματικότητα και πιθανώς ελλιπή σχεδιασμό.

Η σύγκρουση κλιμακώθηκε γρήγορα (Lieber & Press, 2023). Οι ρωσικές δυνάμεις στόχευσαν κρίσιμες υποδομές προκαλώντας ανθρωπιστική κρίση που αντήχησε στην Ευρώπη. Σύμφωνα με την Υπηρεσία Ερευνών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το ΑΕΠ της Ρωσίας μειώθηκε κατά 10–12% σε σύγκριση με τις προβλέψεις πριν τον πόλεμο, ενώ το διαθέσιμο προσωπικό εισόδημα μειώθηκε κατά άνω του 20%. Ωστόσο, το Κρεμλίνο αντιστάθμισε εν μέρει αυτές τις απώλειες μέσω επανακατευθυνόμενων εξαγωγών ενέργειας και χρήσης του «σκιώδους στόλου» για να παρακάμψει τα εμπόδια στο πετρέλαιο. Παράλληλα με τις επιβαλλόμενες κυρώσεις, η ΕΕ δεσμεύτηκε σε σημαντική οικονομική και στρατιωτική βοήθεια προς την Ουκρανία. Μεταξύ 2022 και μέσων του 2025, η ΕΕ μέσω των κρατών-μελών της παρείχε περισσότερα από €150 δισεκατομμύρια σε υποστήριξη προς την Ουκρανία, περιλαμβάνοντας €50,8 δισεκατομμύρια σε στρατιωτική βοήθεια και €100 δισεκατομμύρια σε οικονομική και ανθρωπιστική βοήθεια (BNP Paribas, 2025). Αυτή η βοήθεια περιλαμβάνει συνεισφορές από την Ευρωπαϊκή Διευκόλυνση Ειρήνης, διμερή βοήθεια από κράτη-μέλη και επείγουσα δημοσιονομική ενίσχυση μέσω της Ουκρανικής Διευκόλυνσης. Η Carnegie Europe (2025) τονίζει ότι αυτή η βοήθεια είναι κρίσιμη όχι μόνο για την άμυνα της Ουκρανίας αλλά και για τη θεμελίωση της μεταπολεμικής ανοικοδόμησης, των μεταρρυθμίσεων διακυβέρνησης και της οικονομικής σταθεροποίησης. Λαμβάνοντας υπόψη την ταχεία αντίδραση της ΕΕ στον πόλεμο της Ουκρανίας, μπορεί να τεθεί το ερώτημα για τους λόγους της διαφορετικής μεθοδολογίας αντίδρασης της ΕΕ κατά τη διάρκεια της κρίσης χρέους της δεκαετίας του 2010, καθώς οι δεσμεύσεις αυτές έχουν επιφέρει σημαντικές πιέσεις στους εθνικούς προϋπολογισμούς — ιδίως σε χώρες που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν τις επιπτώσεις της πανδημίας και των πληθωριστικών πιέσεων. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο του Κιέλου, τα κράτη-μέλη της ΕΕ έχουν δαπανήσει επιπλέον €124,8 δισεκατομμύρια για την υποστήριξη των Ουκρανών προσφύγων, επιβαρύνοντας ακόμη περισσότερο τους δημόσιους πόρους. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2025), ο πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ παρέμεινε πάνω από τον στόχο καθ' όλη τη διάρκεια του 2023–2024. Ο πληθωρισμός αυτός οφείλεται εν μέρει στην αστάθεια των τιμών ενέργειας και την αυξημένη στρατιωτική δαπάνη. Σύμφωνα με το ΔΝΤ (2024), οι επιπτώσεις του πολέμου συνέβαλαν στην παγκόσμια αύξηση του πληθωρισμού. Οι διαταραχές στις εφοδιαστικές αλυσίδες περιέπλεξαν περαιτέρω την οικονομική ανάκαμψη της Ευρώπης. Η διακοπή των ρωσικών προμηθειών φυσικού αερίου και η άνοδος των τιμών ενέργειας επιδείνωσαν την οικονομική επιβάρυνση. Η εναλλακτική επιλογή εισαγωγών LNG από τις ΗΠΑ και το Κατάρ σταθεροποίησε την προσφορά· ωστόσο, αυτή η μετάβαση επέφερε σημαντικό δημοσιονομικό κόστος. Στατιστικά στοιχεία

της Eurostat (2025) δείχνουν έντονη πτώση της βιομηχανικής παραγωγής σε τομείς υψηλής ενεργειακής έντασης, ιδίως στη Γερμανία και την Ιταλία. Η προσφυγική κρίση έχει επιφέρει επιπλέον πίεση στην ευρωπαϊκή οικονομία. Πάνω από 8 εκατομμύρια Ουκρανοί έχουν ζητήσει άσυλο σε χώρες της ΕΕ από το 2022. Η κατάσταση αυτή απαιτεί επιπλέον στέγαση, υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης ώστε να καλυφθούν οι βασικές ανάγκες διαβίωσης. Το Κέντρο Οικονομικής Στρατηγικής (2025) εκτιμά ότι τα κράτη-μέλη δαπάνησαν άνω των €120 δισεκατομμυρίων για την υποστήριξη προσφύγων έως τα μέσα του 2025, οδηγώντας σε εσωτερικές αντιπαραθέσεις σχετικά με τη βιωσιμότητα της συνεχιζόμενης βοήθειας. Ορισμένα κράτη-μέλη της ΕΕ, όπως η Ουγγαρία και η Σλοβακία, εξέφρασαν ανησυχίες για τις μακροπρόθεσμες οικονομικές συνέπειες και ζήτησαν την ενίσχυση μηχανισμών επιμερισμού βαρών. Το Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο (2025) προειδοποιεί ότι μια εκχειρίδα με ρωσικούς όρους θα μπορούσε να διασπάσει την ενότητα της ΕΕ και να υπονομεύσει την στρατηγική της αξιοπιστία. Από οικονομικής άποψης, η εξάρτηση της ΕΕ από δάνεια αντί για επιχορηγήσεις έχει προκαλέσει ανησυχίες για τη μελλοντική βιωσιμότητα του χρέους της Ουκρανίας. Αν και τα δάνεια προσφέρουν ρευστότητα βραχυπρόθεσμα, ενδέχεται να επιφέρουν μακροπρόθεσμους κινδύνους τόσο για τη βιωσιμότητα του ουκρανικού χρέους όσο και για τη χρηματοοικονομική ανθεκτικότητα της ίδιας της ΕΕ. Το Brookings Institution (2025) υποστηρίζει ότι η στρατηγική αυτονομία της Ευρώπης εξαρτάται από την ικανότητά της να ισορροπήσει την αλληλεγγύη με τη δημοσιονομική σύνεση, υποδηλώνοντας ενδεχόμενους κινδύνους σε περίπτωση μη αποτελεσματικού σχεδιασμού. Συμπερασματικά, αν και η αντίδραση της ΕΕ στην επιθετικότητα της Ρωσίας κατέδειξε ενότητα, το οικονομικό και πολιτικό κόστος της παρατεταμένης εμπλοκής καθίσταται ολοένα και πιο ορατό. Καθώς η σύγκρουση συνεχίζεται, οι ευρωπαίοι ιθύνοντες πρέπει να επιδιώξουν μια ισορροπημένη στρατηγική υποστήριξη και εσωτερική οικονομική σταθερότητα και συνοχή της Ουκρανίας.

3.2. Διαταραχή στην Αγορά Ενέργειας και Πληθωρισμός

Η διακοπή της ροής ρωσικού φυσικού αερίου προς την Ευρώπη υπήρξε μία από τις πιο άμεσες συνέπειες του πολέμου στην Ουκρανία. Η Ρωσία προμήθευε άνω του 40% των εισαγωγών αερίου της ΕΕ, αποτελώντας έως το 2022 τον κυρίαρχο ενεργειακό προμηθευτή του μπλοκ (Συμβούλιο της ΕΕ, 2025). Η απότομη μείωση της ενεργειακής προσφοράς προκάλεσε ραγδαία αύξηση των τιμών, οδηγώντας τον ενεργειακό δείκτη της ΕΕ από τους 133 μονάδες τον Ιανουάριο 2022 στους 172 μονάδες τον Οκτώβριο 2022 (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2025). Η μεταβολή αυτή δεν οφειλόταν μόνο σε φυσικούς περιορισμούς στην προσφορά, αλλά και στην αστάθεια της αγοράς και την γεωπολιτική αβεβαιότητα. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι διαφορές πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ διευρύνθηκαν σε ιστορικά επίπεδα το 2022, κυρίως λόγω των ασύμμετρων επιπτώσεων των ενεργειακών σοκ στα κράτη-μέλη με διαφορετική ενεργειακή ένταση και βιομηχανική δομή. Αυτές οι διαφοροποιήσεις κατέδειξαν και τις διαρθρωτικές διαφορές μεταξύ των οικονομιών των κρατών-μελών της ΕΕ, υποδηλώνοντας ότι δεν υπάρχει πλήρης οικονομική

ενοποίηση, ιδίως στη ζώνη του ευρώ. Αν και οι τιμές της ενέργειας άρχισαν να σταθεροποιούνται το 2024, παρέμειναν υψηλότερες σε σχέση με τα προπολεμικά επίπεδα, συμβάλλοντας στον επίμονο πληθωρισμό στην ΕΕ. Ο γενικός πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ κορυφώθηκε στο 10% στα τέλη του 2022 και μειώθηκε σταδιακά στο 2,3% έως τα μέσα του 2025. Ο δομικός πληθωρισμός — εξαιρουμένων της ενέργειας και των τροφίμων — παρέμεινε άνω του 4%, υποδεικνύοντας διαρθρωτικές πιέσεις στις τιμές και μακροχρόνιες επιδράσεις από το κόστος ενέργειας (ΕΚΤ, 2025· ΔΝΤ, 2024). Η αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών μειώθηκε, ενώ αυξήθηκε το κόστος παραγωγής στη βιομηχανία υψηλής ενεργειακής έντασης (χημικά, μεταλλουργία, αυτοκινητοβιομηχανία) (Eurostat, 2025). Πρόσφατες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας δείχνουν ότι: οι ενεργοβόρες βιομηχανίες παρουσίασαν έντονη μείωση παραγωγής από τα μέσα του 2022, ενώ οι εισαγωγές ενδιάμεσων αγαθών στους κλάδους αυτούς αυξήθηκαν απότομα, υποδηλώνοντας μερική υποκατάσταση της εγχώριας παραγωγής με φθηνότερες ξένες εναλλακτικές. Οι τομείς που επηρεάστηκαν περισσότερο περιλαμβάνουν βασικά μέταλλα, μη μεταλλικά ορυκτά, χαρτί και χημικά, που εξαρτώνται έντονα από το φυσικό αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια στις παραγωγικές τους διαδικασίες. Το Ινστιτούτο Bruegel προειδοποιεί ότι, χωρίς στοχευμένες επιδοτήσεις ή επιτάχυνση των επενδύσεων σε υποδομές ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η Ευρώπη διατρέχει τον κίνδυνο μακροχρόνιας αποβιομηχάνισης στους στρατηγικούς αυτούς τομείς (Bruegel, 2023). Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω σημεία, το ενεργειακό σοκ που προκάλεσε ο πόλεμος, εκτός από την αναδιαμόρφωση της ενεργειακής πολιτικής της Ευρώπης, ανέδειξε και βαθιά υφιστάμενα τρωτά σημεία στη βιομηχανική της βάση. Η ΕΕ πρέπει πλέον να αντιμετωπίσει τα συνεχιζόμενα οικονομικά σοκ που επηρεάζουν τον πληθωρισμό και την ανταγωνιστικότητα της μεταποίησής της.

3.3. Ανασκόπηση της Δημοσιονομικής Κατακερματισμένης Κατάστασης και των Κινδύνων Χρέους

Η οικονομική πίεση αποκάλυψε τις δημοσιονομικές ασυμμετρίες εντός της ΕΕ. Η Γερμανία, λόγω των συνταγματικών ορίων στο δημόσιο χρέος και των σχετικών δικαστικών αποφάσεων, περιορίζεται στη χρήση ειδικών ταμείων και αντιμετωπίζει προκλήσεις στις δεσμεύσεις της για άμυνα και ενεργειακή μετάβαση (Becker, 2025). Η Γαλλία, αντιθέτως, ενέκρινε αλλαγές στον προϋπολογισμό με βάση το Άρθρο 49.3 του συντάγματός της, παρακάμπτοντας τη συζήτηση στο κοινοβούλιο, προκαλώντας ανησυχίες για τη δημοκρατική λογοδοσία (Gunes, 2024). Οι χώρες της νότιας Ευρώπης, όπως η Ιταλία, η Ισπανία και η Ελλάδα, είδαν τον λόγο χρέους προς ΑΕΠ να αυξάνεται απότομα. Οι βασικοί λόγοι αυτής της αύξησης ήταν ο δανεισμός για επιδοτήσεις ενέργειας και προγράμματα ένταξης προσφύγων. Η σύσφιξη της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού αύξησε περαιτέρω το κόστος δανεισμού, ενισχύοντας τον κίνδυνο αστάθειας χρέους, ιδιαίτερα για τις πιο ευάλωτες ευρωπαϊκές οικονομίες (ΕΚΤ, 2025). Οι οικονομικές συνέπειες των πρόσφατων γεωπολιτικών κρίσεων — κυρίως του πολέμου στην Ουκρανία και της παγκόσμιας ενεργειακής κρίσης — ανέδειξαν τις διαρθρωτικές

δημοσιονομικές ασυμμετρίες και οικονομικές ευπάθειες εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρόλο που η ΕΕ προσπάθησε να εμφανιστεί ενιαία στην αντίδρασή της, οι εσωτερικές αποκλίσεις σε δημοσιονομική ικανότητα, συνταγματικούς περιορισμούς και πολιτικούς μηχανισμούς αποκάλυψαν ρωγμές που απειλούν τη μακροπρόθεσμη συνοχή και οικονομική σταθερότητα της Ένωσης. Η Γερμανία, που παραδοσιακά θεωρείται η οικονομική δύναμη της ΕΕ, αντιμετωπίζει ένα παράδοξο. Διαθέτει ισχυρή βιομηχανική βάση και πιστοληπτική ικανότητα, αλλά η δημοσιονομική της ευελιξία έχει περιοριστεί έντονα από τον «φρένο χρέους» του Συντάγματός της (Άρθρα 109 και 115 του Βασικού Νόμου). Οι νομικοί περιορισμοί για τα διαρθρωτικά ελλείμματα έχουν καταστεί όλο και πιο δύσκολο να τηρηθούν, εν μέσω αυξανόμενων δαπανών για άμυνα και ενεργειακή μετάβαση.

Οι συνταγματικές διατάξεις παραβιάστηκαν όταν η κατάσταση κλιμακώθηκε στα τέλη του 2023. Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας αποφάνθηκε επί της ανακατανομής €60 δισεκατομμυρίων από αδιάθετα κονδύλια της πανδημίας στο Ταμείο Κλίματος και Μετασχηματισμού (Becker, 2025). Ο προϋπολογιστικός αυτός ελιγμός δημιούργησε αμφιβολίες για τη νομιμότητα άλλων ειδικών ταμείων που χρησιμοποιούνται για την παράκαμψη των τακτικών δημοσιονομικών κανόνων. Σύμφωνα με τα γερμανικά μέσα (Der Spiegel και Handelsblatt), η κυβέρνηση εξαναγκάστηκε να παγώσει νέες δεσμεύσεις δαπανών και να αναθεωρήσει τον προϋπολογισμό του 2024, προκαλώντας καθυστερήσεις σε βασικές επενδύσεις σε υποδομές ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και στον εκσυγχρονισμό των ενόπλων δυνάμεων. Οι συνέπειες της απόφασης είναι σημαντικές. Η δέσμευση της Γερμανίας να επιτύχει τον στόχο αμυντικών δαπανών του NATO και να καταργήσει τον λιγνίτη έως το 2030 αντιμετωπίζει πλέον σοβαρές καθυστερήσεις. Ο Υπουργός Οικονομικών Κρίστιαν Λίντνερ έχει προειδοποιήσει ότι απαιτείται είτε συνταγματική μεταρρύθμιση είτε αναστολή του φρένου χρέους, διαφορετικά η Γερμανία κινδυνεύει να μην τηρήσει τις στρατηγικές της υποχρεώσεις. Αυτή η δημοσιονομική ακαμψία, αν και ριζωμένη σε μια κουλτούρα σύνεσης, έχει καταστεί μειονέκτημα σε περιόδους συστημικών κρίσεων.

3.4. Αγορά Εργασίας και Μετανάστευση στην Ε.Ε.

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία πυροδότησε το τρίτο μεγαλύτερο προσφυγικό κύμα στην Ευρώπη μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκατομμύρια Ουκρανοί εγκατέλειψαν τα σπίτια τους, εκ των οποίων περισσότεροι από πέντε εκατομμύρια αναζήτησαν καταφύγιο σε κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Έρευνας του Κοινοβουλίου, 2025). Πρόκειται για ένα άνευ προηγουμένου κύμα που άσκησε τεράστια πίεση στα εθνικά συστήματα των ευρωπαϊκών χωρών, ειδικά στον τομέα της στέγασης, της υγειονομικής περίθαλψης και της εκπαίδευσης. Αν και η ενεργοποίηση της Οδηγίας Προσωρινής Προστασίας (TPD) της ΕΕ τον Μάρτιο του 2022 παρείχε άμεση πρόσβαση σε άδειες διαμονής, εργασία και κοινωνικές υπηρεσίες, η μακροπρόθεσμη ένταξη των προσφύγων παραμένει περίπλοκη πρόκληση (EPRS, 2025). Χώρες όπως η Πολωνία και η Τσεχία καταγράφουν σημαντικά οικονομικά οφέλη από την αύξηση της προσφοράς

εργασίας. Στην Τσεχία, οι πρόσφυγες απέκτησαν άμεση πρόσβαση στην αγορά εργασίας, γεγονός που οδήγησε σε μετρήσιμη επέκταση του εργατικού δυναμικού (Postepska & Voloshyna, 2025). Ωστόσο, η εικόνα αυτή δεν είναι ενιαία σε ολόκληρη την ήπειρο. Οι χώρες της Νότιας Ευρώπης, και ιδιαίτερα η Ισπανία, η Ιταλία και η Ελλάδα, αντιμετωπίζουν πρόσθετα διαρθρωτικά οικονομικά προβλήματα, γλωσσικά εμπόδια και διοικητική ακαμψία, με αποτέλεσμα να αποτυγχάνουν να απορροφήσουν επαρκώς τους πρόσφυγες στην επίσημη αγορά εργασίας (UNHCR, 2024). Το πιο ανησυχητικό είναι η αύξηση της ανεργίας των νέων στην περιοχή. Μέχρι τον Μάιο του 2025, η ανεργία των νέων στην Ισπανία είχε εκτοξευθεί στο 25,4%, ενώ η Ιταλία κατέγραψε ανησυχητική άνοδο στο 21,6% (Eurostat, 2025c). Η αργή ανάπτυξη και η περιορισμένη δημιουργία θέσεων εργασίας εμποδίζουν την ένταξη τόσο των ντόπιων πληθυσμών όσο και των προσφύγων. Η αναντιστοιχία μεταξύ των αναγκών της αγοράς εργασίας και των δεξιοτήτων πολλών Ουκρανών προσφύγων — κυρίως γυναικών και παιδιών — αναδεικνύει υφιστάμενες ευπάθειες (German Economic Team, 2024). Επιπλέον, η άνιση γεωγραφική κατανομή των προσφύγων προκάλεσε κοινωνικές εντάσεις. Οι συγκρούσεις για πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες και στέγαση στα αστικά κέντρα με υψηλή συγκέντρωση εκτοπισμένων Ουκρανών επιδείνωσαν μερικές φορές τον πολιτικό διχασμό και τα αντιπροσφυγικά αισθήματα (UNHCR, 2024). Οι δήμοι γενικά δυσκολεύονται να συντονίσουν τις προσπάθειες ένταξης, καθώς στερούνται χρηματοδότησης και θεσμικής ικανότητας για την εφαρμογή ολιστικών πολιτικών (UNHCR, 2024). Ωστόσο, παρ' όλες τις δυσκολίες, πολλοί Ουκρανοί πρόσφυγες κατάφεραν να ενταχθούν στην εργασία, παρουσιάζοντας ένα πρότυπο κινητικότητας παρόμοιο με αυτό που υπήρχε πριν από τον πόλεμο, με ισχυρή ηθική εργασίας (EPRS, 2025). Σε χώρες με ισχυρό θεσμικό πλαίσιο στην αγορά εργασίας, όπως η Γερμανία και η Ολλανδία, η πρόσβαση των προσφύγων σε προγράμματα επανεκπαίδευσης και θέσεις εργασίας είναι πολύ ευκολότερη σε σχέση με τις χώρες της Νότιας Ευρώπης. Ωστόσο, δεν υπάρχει ενιαία στρατηγική σε επίπεδο ΕΕ, εκτός από την παράταση της προσωρινής προστασίας έως τον Μάρτιο του 2026, γεγονός που αφήνει αναπάντητα ερωτήματα για τη μακροπρόθεσμη κατάσταση των προσφύγων (EPRS, 2025). Το ίδιο ισχύει και για τα σχέδια ορισμένων προσφύγων να επιστρέψουν, τα οποία δεν είναι σαφώς προσδιορισμένα. Μέχρι τον Απρίλιο του 2024, περίπου 1,2 εκατομμύρια Ουκρανοί είχαν ήδη επιστρέψει, προσωρινά ή μόνιμα, στην Ουκρανία, παρά τη συνεχιζόμενη σύγκρουση (German Economic Team, 2024). Αυτή η ρευστότητα δημιουργεί προκλήσεις τόσο για τις χώρες υποδοχής όσο και για την Ουκρανία, η οποία προετοιμάζεται για πιθανή επανένταξη και ανοικοδόμηση. Υπό τις παρούσες συνθήκες, αυτή η ανθρωπιστική κρίση ενδέχεται να επαναπροσδιορίσει τη δημογραφική και οικονομική τοπογραφία της ΕΕ τα επόμενα χρόνια. Ορισμένες χώρες αξιοποίησαν την αυξημένη προσφορά ανθρώπινου δυναμικού για να καλύψουν ελλείψεις στην αγορά εργασίας, ενώ άλλες συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν συστημικά εμπόδια στην ένταξη. Οι προκλήσεις αυτές απαιτούν συντονισμένες πολιτικές απαντήσεις, βιώσιμες επενδύσεις στις τοπικές υποδομές και στρατηγικές εφαρμογές που λαμβάνουν υπόψη τις διαφοροποιημένες ανάγκες των πληθυσμών προσφύγων. Η αποτυχία στην υιοθέτηση μιας τέτοιας προσέγγισης

θα μπορούσε να επιδεινώσει τις κοινωνικές ανισότητες και να αποδυναμώσει την οικονομικά αποδοτική ευρωπαϊκή αλληλεγγύη.

3.5. Στρατηγική Αυτονομία, Βιομηχανικές Ευπάθειες και Κίνδυνοι στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο πόλεμος στην Ουκρανία μετέβαλε βαθιά το γεωπολιτικό και οικονομικό τοπίο της ΕΕ. Μία από τις πιο άμεσες συνέπειες ήταν η επιτάχυνση της διακοπής της χρήσης ρωσικών ενεργειακών πηγών. Παρά το ότι αυτή η στροφή μειώνει την εξάρτηση λόγω της πολιτικής αστάθειας, αποκαλύπτει νέες ευπάθειες στη βιομηχανική και τεχνολογική βάση της Ευρώπης (European Commission, 2025b). Οι μεγάλες προμηθεύτριες χώρες της Κίνας σε κρίσιμες πρώτες ύλες, ημιαγωγούς και εξαρτήματα μπαταριών, μαζί με τις προμηθεύτριες χώρες της Ταϊβάν και της Νότιας Κορέας, στρέφουν το βλέμμα της ΕΕ προς τη στρατηγική της αυτονομία εν μέσω αυξημένων εντάσεων στη Διώρυγα της Ταϊβάν και στη Νότια Κινεζική Θάλασσα (Cerutti & Nardo, 2023). Οι ευρωπαϊκές αλυσίδες εφοδιασμού ημιαγωγών είναι ιδιαίτερα εύθραυστες: άνω του 75 % της παραγωγής προηγμένων κόμβων συγκεντρώνεται στην Ταϊβάν και τη Νότια Κορέα, ενώ σχεδόν 80 % των προμηθευτών εισροών με έδρα την ΕΕ εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από επιχειρηματικούς εταίρους εκτός ΕΕ (Dimas & Tsakanikas, 2025). Η γεωγραφική αυτή συγκέντρωση θέτει την Ευρώπη σε κίνδυνο να κλονιστεί από αντιπαραθέσεις πολιτικές, διαταραχές στο εμπόριο και στενωπούς στην πρόσβαση σε πόρους.

Ο Ευρωπαϊκός νόμος για τα Chips (European Chips Act) εισήχθη το 2022 και εμπλουτίστηκε το 2024, με σκοπό να μειώσει αυτή την εξάρτηση, ενθαρρύνοντας εγχώρια παραγωγική ικανότητα και στρατηγική αποθήκευση. Παρ' όλα αυτά, ο βραδύς ρυθμός υλοποίησης εμπόδισε κοινή πρόοδο, ειδικά λόγω κατακερματισμού των κανονισμών μεταξύ των κρατών-μελών (European Commission, 2024). Η ευρύτερη βιομηχανική πολιτική της ΕΕ δεν κατάφερε να συμβαδίσει με αυτές τις προκλήσεις. Η πρωτοβουλία **ReArm Europe**, που ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2025, αποσκοπεί στη διάθεση περίπου €800 δισεκατομμυρίων για αμυντικές δαπάνες μέσω εθνικής δημοσιονομικής ευελιξίας και ενός νέου εργαλείου δανείου **SAFE** ύψους €150 δισεκατομμυρίων για κοινές προμήθειες (European Parliamentary Research Service, 2025). Παρ' ότι φιλοδοξία μεγάλο, η καθυστέρηση στην εκτέλεση και η έλλειψη συντονισμού έχουν περιορίσει σημαντικά την αποτελεσματικότητά της.

Τα κράτη-μέλη έχουν κατευθύνει σημαντικές επενδύσεις μακριά από την πράσινη ενέργεια, τις ψηφιακές υποδομές και την καινοτομία προς τους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας (Global Policy Watch, 2025). Αυτές οι πηγές δείχνουν ότι η βιομηχανική παραγωγή σε ορισμένες βασικές ευρωπαϊκές οικονομίες είναι σε φθίνουσα τροχιά. Μεταξύ 2023 και 2025, ο μεταποιητικός τομέας στη Γερμανία μειώθηκε κατά περίπου 6,2 %, ενώ στη Γαλλία καταγράφηκε εκτίμηση μείωσης 4,8 % (Eurostat, 2025d). Οι αριθμοί αντικατοπτρίζουν τις τριπλές επιπτώσεις της διαταραχής αλυσίδων εφοδιασμού, της ενεργειακής αύξησης κόστους και της ασθενούς εξωτερικής ζήτησης, ιδίως στους παγκόσμια ανταγωνιστικούς τομείς

αυτοκινήτων και μηχανημάτων, οι οποίοι εξαρτώνται από εξωτερικές εισροές (INSEE, 2025).

Η βιομηχανική κάμψη της Γερμανίας φαίνεται να έχει δομική διάσταση, με τις οικονομικές συνέπειες του πολέμου να ενισχύουν τη σοβαρότητά της. Η Γαλλία, αν και έδειξε περισσότερη ανθεκτικότητα, αντιμετώπισε εμπόδια λόγω της εξάρτησής της από εισαγόμενα εξαρτήματα και παραγωγή με υψηλή ενεργειακή ένταση. Αυτές οι μετατοπίσεις στις επενδυτικές προτεραιότητες έχουν πυροδοτήσει εκτενή συζήτηση στην ΕΕ. Αν και οι αμυντικές δαπάνες θεωρούνται κεντρικές στη γεωπολιτική σταθερότητα, οι επικριτές προειδοποιούν ότι μπορεί να μειώσουν τους διαθέσιμους πόρους για την ενεργειακή μετάβαση και την ψηφιακή ανταγωνιστικότητα.

Το Ευρωπαϊκό Πράσινο Σύμφωνο (Green Deal) και οι πρωτοβουλίες του Ψηφιακού Πυξίδα (Digital Compass) έχουν χάσει μέρος της δυναμικής τους, ενώ ορισμένα κράτη-μέλη καθυστερούν έργα υποδομών και καθαρής ενέργειας για να εναρμονίσουν τον προϋπολογισμό τους με τους αμυντικούς προϋπολογισμούς (Baker McKenzie, 2025). Αυτό μπορεί να βλάψει τους μακροπρόθεσμους στόχους βιωσιμότητας και να αμβλύνει την επιρροή της Ευρώπης στον νέο τεχνολογικό χώρο. Η απουσία ενιαίας βιομηχανικής στρατηγικής έχει οδηγήσει σε κατακερματισμό. Ενώ ορισμένες χώρες όπως οι Κάτω Χώρες και η Σουηδία έχουν εστιάσει τα κίνητρα τους σε παραγωγή ημιαγωγών και μπαταριών, άλλες παραμένουν εξαρτημένες από τον συντονισμό σε επίπεδο ΕΕ. Το **Defense Omnibus Simplification Package**, που αναμένεται στα τέλη του 2025, σχεδιάζεται να απλοποιήσει διαδικασίες αδειοδότησης και προμηθειών πανευρωπαϊκά, αλλά η κάλυψή του περιορίζεται στην αμυντική βιομηχανία (European Commission, 2025b).

Καθώς ο πόλεμος στην Ουκρανία ώθησε σημαντικές αλλαγές στην ενεργειακή και αμυντική πολιτική της Ευρώπης, ταυτόχρονα ανέδειξε βαθιές δομικές αδυναμίες στο βιομηχανικό οικοσύστημα της ΕΕ. Για να αντιμετωπιστούν αυτές οι αδυναμίες απαιτείται ισορροπημένη προσέγγιση: μία που ενισχύει τη στρατηγική αυτονομία χωρίς να υπονομεύει τη βιωσιμότητα και την καινοτομία. Μια πιο συντονισμένη βιομηχανική πολιτική, παράλληλα με επενδύσεις σε κρίσιμες τεχνολογίες και υποδομές, θα είναι απαραίτητη για να ενισχύσει την Ευρώπη σήμερα και σε ένα αβέβαιο μέλλον παγκοσμίως.

4. ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ — ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΚΑΤΑΚΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΣΥΝΟΧΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ (2022–2025)

4.1. Στρατηγικός Κατακερματισμός στο Εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και η αντίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε αυτήν αποκάλυψαν ρωγμές στην στρατηγική της συνοχή, αναδεικνύοντας τόσο θεσμικές αδυναμίες όσο και διαφοροποιημένα εθνικά συμφέροντα. Η πρώτη αντίδραση στην επιθετικότητα το 2022 ήταν ενότητα άνευ προηγουμένου — ταχεία επιβολή κυρώσεων, συντονισμένη ανθρωπιστική και στρατιωτική βοήθεια και διπλωματική σύγκλιση. Ωστόσο, ήδη στο τρίτο έτος του πολέμου η ενότητα άρχισε

να φθίνει. Η παρατεταμένη φύση της σύγκρουσης δοκίμασε την ικανότητα της ΕΕ να λειτουργεί ως ενιαίος γεωπολιτικός δρών, αποκαλύπτοντας τα όρια της Κοινής Εξωτερικής και Ασφάλειας Πολιτικής (ΚΕΑΠ / CFSP) και τις φυγόκεντρες τάσεις που δημιουργούνται από τα ίδια τα κράτη-μέλη.

Ένα από τα πιο ορατά σημάδια κατακερματισμού είναι η διαφοροποίηση ανάμεσα στα κράτη-μέλη ως προς την αντίληψη απειλής και τις στρατηγικές προτεραιότητες. Οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, ιδίως η Πολωνία, η Λιθουανία και η Εσθονία, έχουν σταθερά ζητήσει επιθετική αποτροπή και μέγιστη στήριξη για την Ουκρανία. Η γεωγραφική εγγύτητα αυτών των χωρών με τη Ρωσία, σε συνδυασμό με τις ιστορικές τους εμπειρίες υποταγής στο σοβιετικό καθεστώς, έχουν διαμορφώσει μία στάση ασφάλειας που θεωρεί τον πόλεμο ως υπαρξιακή απειλή για την ευρωπαϊκή κυριαρχία και σταθερότητα. Έχοντας πιέσει με ένταση για αυξημένες αμυντικές δαπάνες, έγκαιρες παραδόσεις στρατιωτικού υλικού και ενίσχυση της ολοκλήρωσης στο ΝΑΤΟ, αυτή η προσέγγιση έχει σηματοδοτήσει έντονα το στίγμα τους στην αντιμετώπιση της σύγκρουσης.

Αντίθετα, χώρες της Νότιας Ευρώπης όπως η Ιταλία, η Ελλάδα και η Ισπανία προκρίνουν τη διπλωματική επίλυση και τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Καθώς βρίσκονται πιο μακριά από την άμεση απειλή ρωσικής επιθετικότητας, ανησυχούν περισσότερο για τις οικονομικές συνέπειες του πολέμου: τον πληθωρισμό, την ενεργειακή ανασφάλεια και τις πιέσεις στη μετανάστευση. Η στρατηγική τους αντίληψη έχει κλίνει προς διαπραγμάτευση και αποκλιμάκωση, συχνά σε αντιπαράθεση με τις αυστηρές θέσεις των ανατολικών (GLOBSEC, 2025).

Οι δημόσιες και κοινοβουλευτικές συζητήσεις, τα μοτίβα ψήφων στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η κοινή γνώμη αναδεικνύουν αυτή τη διάσταση διαφοροποίησης. Για παράδειγμα, η Πολωνία και οι βαλτικές χώρες προμήθευσαν την Ουκρανία με άρματα και άλλα προηγμένα όπλα. Η απουσία μιας στενής κοινής αντίληψης απειλής δυσχεραίνει τη διατήρηση μιας στρατηγικής σε επίπεδο ΕΕ, ενώ το κόστος του πολέμου αυξάνει και οι εσωτερικές πιέσεις εντείνονται.

Η Γερμανία και η Γαλλία, ως παραδοσιακοί στρατηγικοί πυλώνες της ΕΕ, αντιμετώπισαν δυσκολίες να παράσχουν σταθερή ηγεσία στη διάρκεια της κρίσης. Η ανταπόκριση της Γερμανίας περιορίστηκε από συνταγματικούς περιορισμούς στη στρατιωτική εμπλοκή. Παρά την εξαγγελία από τον καγκελάριο Olaf Scholz μιας “Zeitenwende” (ιστορικής στροφής) στην γερμανική στρατιωτική πολιτική, η υλοποίηση ήταν αργή και άνιση. Η διστακτικότητα για την αποστολή αρμάτων Leopard και η προσεκτική προσέγγιση στα μέτρα κατά της ενέργειας έχουν δεχθεί κριτική από συμμάχους και την εσωτερική αντιπολίτευση (Becker, 2025b).

Η Γαλλία, εν τω μεταξύ, αντιμετώπισε τις δικές της προκλήσεις. Η εσωτερική πολιτική αστάθεια, με διαδηλώσεις και κατακερματισμένο κοινοβούλιο, έχει υποσκάψει τις διπλωματικές πρωτοβουλίες του προέδρου Μακρόν. Παρά τις προσπάθειες να τοποθετηθεί ως διαμεσολαβητής μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας, οι ενέργειες συχνά έγιναν αντιληπτές ως αμφίσημες ή ιδιοτελείς. Οι επανειλημμένες

εκκλήσεις του Μακρόν για “στρατηγική αυτονομία” συγκρούονται με τις απαιτήσεις των ανατολικοευρωπαϊκών χωρών για βαθύτερη ένταξη στο NATO, περιπλέκοντας τις εσωτερικές δυναμικές της ΕΕ (Gunes, 2024b). Η έλλειψη ενός σαφούς άξονα Γαλλίας–Γερμανίας άφησε κενό ηγεσίας στο κέντρο της ΕΕ. Μικρότερα κράτη ανέλαβαν πρωτοβουλίες μέσα από ad hoc συμμαχίες και διμερείς πρωτοβουλίες, αλλά αυτές δεν έχουν το θεσμικό βάρος ή τη νομιμοποίηση να καθοδηγήσουν πολιτικές σε όλη την Ένωση.

Η θεσμική αρχιτεκτονική της ΕΕ επίσης συμβάλλει στον στρατηγικό κατακερματισμό. Η ΚΕΑΠ, παρ’ ότι σχεδιάστηκε για να ενισχύσει τη σταθερότητα στην εξωτερική πολιτική, παραμένει με διακυβερνητικό χαρακτήρα και απαιτεί ομοφωνία μεταξύ των κρατών-μελών. Αυτή η διαδικαστική ακαμψία οδηγεί σε καθυστερήσεις στη λήψη αποφάσεων και αραιώνει τα τελικά αποτελέσματα των πολιτικών. Για παράδειγμα, η υιοθέτηση πακέτων κυρώσεων συχνά καθυστερεί λόγω εσωτερικών διαπραγματεύσεων για εξαιρέσεις και περιορισμούς, ιδιαίτερα στους τομείς της ενέργειας και των χρηματοοικονομικών (Genini, 2025a; Pinggen & Wahl, 2025).

Επιπλέον, η απουσία ενιαίας εξωτερικής πολιτικής δομής έχει ωθήσει τα κράτη-μέλη να επιδιώκουν διμερείς δράσεις εκτός του πλαισίου της ΕΕ. Ενεργειακές συμφωνίες της Γερμανίας με το Κατάρ, διπλωματικές προσεγγίσεις της Ουγγαρίας προς τη Ρωσία και ανεξάρτητες συμφωνίες όπλων της Γαλλίας εκφράζουν αυτή την τάση. Αυτές οι ενέργειες παρακάμπτουν τις ευρωπαϊκές δομές και στέλνουν αντιφατικά σήματα σε εξωτερικούς εταίρους, αποδυναμώνοντας τη στρατηγική συνοχή της Ένωσης.

Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EEAS), επιφορτισμένη με τον συντονισμό της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, δυσκολεύεται να επιβληθεί εν μέσω ανταγωνιστικών εθνικών συμφερόντων. Ο περιορισμένος της ρόλος και πόροι την καθιστούν περισσότερο διαμεσολαβητή παρά κινητήριο μοχλό πολιτικής, χωρίς τη δυνατότητα επιβολής συμμόρφωσης ή επίλυσης διαφορών μεταξύ των κρατών-μελών. Ως αποτέλεσμα, η εξωτερική πολιτική της ΕΕ έχει μετατραπεί περισσότερο σε αντιδραστική παρά σε στρατηγική, διαμορφούμενη από διαχείριση κρίσεων παρά από μακροπρόθεσμο σχεδιασμό.

Ο στρατηγικός ασυντονισμός εντός της ΕΕ δεν έχει περάσει απαρατήρητος από εξωτερικούς εταίρους. Οι ΗΠΑ, αν και εκτίμησαν την αρχική υποστήριξη της ΕΕ προς την Ουκρανία, εξέφρασαν απογοήτευση για καθυστερήσεις, ασυνεπή μηνύματα και έλλειψη επιχειρησιακού συντονισμού. Αμερικανοί αξιωματούχοι έχουν ιδιωτικά επικρίνει την αδυναμία της ΕΕ να εναρμονίσει λόγους και πράξεις, ειδικά σε τομείς όπως οι προμήθειες άμυνας και η επιβολή κυρώσεων (Moens & Barigazzi, 2024b). Η Ουκρανία έχει επίσης εκφράσει ανησυχίες για την κατακερματισμένη προσέγγιση της ΕΕ: αν και ευγνώμονες για τη χρηματοοικονομική και στρατιωτική βοήθεια, οι Ουκρανοί ηγέτες έχουν ζητήσει πιο προβλέψιμη και ενιαία στήριξη. Οι καθυστερήσεις στην παράδοση εξοπλισμού και τα αντικρουόμενα μηνύματα από ευρωπαϊκές πρωτεύουσες έχουν περιπλέξει τον στρατηγικό σχεδιασμό της Ουκρανίας και υπονόμισαν την εμπιστοσύνη στην ΕΕ ως αξιόπιστο εταίρο.

Αυτή η διάβρωση της αξιοπιστίας έχει ευρύτερες επιπτώσεις για τη θέση της ΕΕ στον κόσμο. Σε έναν κόσμο που καθορίζεται όλο και περισσότερο από τον ανταγωνισμό μεγάλων δυνάμεων, η ΕΕ κινδυνεύει να θεωρηθεί διχασμένη και αναποφάσιστη. Η ικανότητά της να επηρεάζει αποτελέσματα σε περιοχές όπως τα Δυτικά Βαλκάνια, ο Σαχέλ και ο Ινδο-Ειρηνικός θα εξαρτηθεί από την ικανότητά της να παρουσιάσει μια ενιαία στάση. Ο πόλεμος στην Ουκρανία έχει αποκαλύψει την τρωτότητα αυτής της ενότητας, εγείροντας ερωτήματα για τον μελλοντικό ρόλο της ΕΕ στη παγκόσμια διακυβέρνηση.

Παρά αυτές τις προκλήσεις, έγιναν προσπάθειες αναπροσαρμογής της στρατηγικής στάσης της ΕΕ. Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τον Μάρτιο του 2025 επανέλαβε τη σταθερή υποστήριξη προς την Ουκρανία και κάλεσε για βαθύτερη ενσωμάτωση μηχανισμών άμυνας και εξωτερικής πολιτικής. Η έκτακτη σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Μάρτιο του 2025 τόνισε επίσης την ανάγκη θεσμικής μεταρρύθμισης, συμπεριλαμβανομένων προτάσεων για μετάβαση σε ψηφιακή πλειοψηφία στις αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής. Επιπλέον, η ΕΕ λάνσαρε νέες πρωτοβουλίες για την ενίσχυση των ικανοτήτων άμυνας, όπως ο νόμος EDIRPA (European Defence Industry Reinforcement through Common Procurement Act) και η Στρατηγική Πυξίδα Ασφάλειας και Άμυνας (Strategic Compass for Security and Defence). Αυτά τα μέτρα στοχεύουν στην απλούστευση των προμηθειών, στη βελτίωση της διαλειτουργικότητας και στη μείωση της εξάρτησης από εξωτερικούς παράγοντες (European Commission, 2025c). Ωστόσο, αυτές οι πρωτοβουλίες αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια. Η πολιτική βούληση παραμένει άνιση και τα εθνικά συμφέροντα κυριαρχούν στους στρατηγικούς υπολογισμούς. Χωρίς θεμελιώδη αλλαγή στις δομές διακυβέρνησης και ένα κοινό όραμα για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, αυτές οι μεταρρυθμίσεις ενδέχεται να μην καταφέρουν να αντιμετωπίσουν τις ρίζες του κατακερματισμού.

4.2. Η Συνοχή του ΝΑΤΟ υπό Πίεση – Στρατηγική Συνοχή σε Κατακερματισμένο Τοπίο Ασφάλειας

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία υπέβαλε το ΝΑΤΟ σε σκληρές δοκιμασίες, θέτοντας υπό αμφισβήτηση τις επιχειρησιακές του δυνατότητες και την αρχή της συλλογικής άμυνας. Αν και υπήρξε εντυπωσιακή αίσθηση ενότητας στα αρχικά στάδια υποστήριξης προς την Ουκρανία, σταδιακά άρχισαν να αναδύονται ρωγμές. Αυτές σχετίζονται με τον επιμερισμό βαρών, τις διαφορές στις στρατηγικές προτεραιότητες, αλλά και την ανάγκη επαναπροσδιορισμού των ορίων της συνοχής του ΝΑΤΟ σε μια εποχή υβριδικού πολέμου και γεωπολιτικής αναδιάταξης. Μία από τις πιο εμφανείς αντιδράσεις του ΝΑΤΟ στον πόλεμο υπήρξε η διεύρυνσή του. Η ένταξη της Σουηδίας και της Φινλανδίας αποτέλεσε ιστορική μεταβολή της στάσης της Συμμαχίας, ενισχύοντας το βόρειο μέτωπο και υπογραμμίζοντας εκ νέου τη δέσμευση στην αποτροπή. Ωστόσο, η διεύρυνση δεν κατόρθωσε να εξαλείψει τις εσωτερικές διαιρέσεις· αντίθετα, άνοιξε τη συζήτηση γύρω από τους κινδύνους κλιμάκωσης, τη στρατηγική ασάφεια και τις άνισες επιβαρύνσεις σε στρατιωτικές ευθύνες μεταξύ των μελών. Αν και η Σύνοδος του ΝΑΤΟ το 2025 στη Χάγη

επανεπιβεβαίωσε το Άρθρο 5 και καθόρισε νέο στόχο αμυντικών δαπανών στο 5% του ΑΕΠ έως το 2035, υπάρχουν σοβαρές ανησυχίες για το κατά πόσο όλα τα μέλη μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτές τις υψηλές φιλοδοξίες.

Παρά την αποχώρησή του από την ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο παραμένει κρίσιμη δύναμη εντός του ΝΑΤΟ. Η στρατηγική του στροφή προς την Ινδο-Ειρηνική περιοχή, η οποία περιγράφεται στις διαδοχικές Integrated Reviews και επαναβεβαιώνεται στην Αμυντική Στρατηγική Ανασκόπηση του 2025, συγκρούεται ενίοτε με τις εστιάσεις της ηπειρωτικής Ευρώπης στο ανατολικό μέτωπο και τη Ρωσία. Οι διμερείς αμυντικές συμφωνίες του Ηνωμένου Βασιλείου, ιδίως με την Ιαπωνία και την Αυστραλία, μαρτυρούν τον ευρύτερο επαναπροσανατολισμό της εξωτερικής του πολιτικής. Αν και αυτό ενισχύει την παγκόσμια εμβέλεια του ΝΑΤΟ, ενδέχεται να αποδυναμώσει την εστίαση της Συμμαχίας στις άμεσες ευρωπαϊκές απειλές.

Η αντιφατική στάση της Τουρκίας είναι ένας ακόμη παράγοντας που περιπλέκει τη διπλωματία της Συμμαχίας. Η Τουρκία έχει αρχίσει να ασκεί στρατηγική αυτονομία, εξισορροπώντας τις δεσμεύσεις της στο ΝΑΤΟ με περιφερειακές επεμβάσεις στη Συρία, τη Λιβύη και τον Καύκασο. Ως αποτέλεσμα, οι αυξανόμενοι δεσμοί της με τη Ρωσία και η επιθετική στάση της στην Ανατολική Μεσόγειο έχουν εγείρει αμφιβολίες για την αξιοπιστία της ως συμμάχου (RAND, 2025). Η άρνηση της Τουρκίας να ευθυγραμμιστεί πλήρως με το καθεστώς κυρώσεων του ΝΑΤΟ και η προσέγγισή της στην πολιτική της Συμμαχίας ως συναλλακτική — καθυστερώντας, μεταξύ άλλων, την ένταξη της Σουηδίας — αναδεικνύει τις προκλήσεις διατήρησης μιας ενιαίας συμμαχίας σε ένα τόσο ετερογενές πλαίσιο.

Η κυβερνοασφάλεια και ο υβριδικός πόλεμος έχουν αναδειχθεί σε νέα πεδία αντιπαράθεσης. Το ΝΑΤΟ δεν διαθέτει ενιαίο δόγμα για τον κυβερνοπόλεμο ούτε και μηχανισμούς διαμοιρασμού απειλών σε πραγματικό χρόνο για την προστασία των μελών του από εκστρατείες παραπληροφόρησης, σαμποτάζ υποδομών ή εκλογικές παρεμβάσεις από τη Ρωσία. Η Σύνοδος Κορυφής του 2025 αναγνώρισε αυτές τις ευπάθειες και τόνισε την ανάγκη για συντονισμένη δράση κατά των υβριδικών απειλών.

Ωστόσο, εξακολουθεί να απουσιάζει μια κοινή δομή κυβερνοδιοίκησης ΕΕ–ΝΑΤΟ για την ενίσχυση της επιχειρησιακής συνοχής (Valeriano et al., 2024b). Οι επιχειρήσεις επιρροής εντείνονται από τη Ρωσία και την Κίνα, στοχεύοντας την αξιοπιστία του ΝΑΤΟ και εκμεταλλευόμενες τις εσωτερικές του διαιρέσεις. Η παραπληροφόρηση μέσω Τεχνητής Νοημοσύνης και η συστηματική κυβερνοκατασκοπεία προστίθενται στο σαμποτάζ κρίσιμων υποδομών. Τα κράτη της Βαλτικής, η Πολωνία και η Γερμανία παραμένουν ιδιαίτερα ευάλωτα, με πρόσφατα περιστατικά διακοπών σιδηροδρομικών μεταφορών και παρεμβάσεων σε ενεργειακά δίκτυα να αποδίδονται σε ρωσικούς υβριδικούς δρώντες. Οι ενέργειες του ΝΑΤΟ περιλαμβάνουν ομάδες υποστήριξης κατά των υβριδικών απειλών και εκπαιδευτικά προγράμματα ανθεκτικότητας, αλλά η εφαρμογή τους παραμένει άνιση μεταξύ των κρατών-μελών.

Η ανισότητα στις αμυντικές δαπάνες και το χάσμα στρατιωτικής ετοιμότητας επιβαρύνουν επιπλέον τη συνοχή της Συμμαχίας. Η Πολωνία αφιέρωσε το 4,48% του ΑΕΠ της στις αμυντικές δαπάνες για το 2025, κατακτώντας την πρώτη θέση μεταξύ των μελών του NATO αναλογικά με την οικονομική της παραγωγή. Η Βαρσοβία επένδυσε σημαντικά σε άρματα, αντιαεροπορικά συστήματα και drones, κυρίως από τις ΗΠΑ και τη Νότια Κορέα. Αντιθέτως, η Γερμανία ξεπέρασε μόλις πρόσφατα το όριο του 2%, και αυτό έπειτα από χρόνια συστηματικής υποεπένδυσης. Η πολιτική «Zeitenwende» του Βερολίνου συνεπάγεται αύξηση δαπανών, ωστόσο υπάρχουν αμφιβολίες για το κατά πόσο αυτές θα διατηρηθούν μακροπρόθεσμα (NATO Review, 2025· Hutagalung, 2025b). Αυτή η ανισορροπία δημιουργεί αντιλήψεις άνισης συμμετοχής και στρατηγικού «λαθρεπιβάτη». Μικρά κράτη όπως τα τρία της Βαλτικής και η Φινλανδία έχουν ξεπεράσει τους στόχους, ενώ μεγαλύτερες οικονομίες όπως η Ιταλία και η Ισπανία υστερούν. Ο νέος στόχος του 5% του ΑΕΠ — με επιμερισμό 3,5% για τον πυρήνα της άμυνας και 1,5% για την ανθεκτικότητα — αποσκοπεί στην εξομάλυνση των διαφορών· όμως η πολιτική βούληση διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κυβερνήσεων.

Ταυτόχρονα, η εσωτερική πολιτική δυναμική του NATO έχει καταστεί όλο και πιο περίπλοκη. Η άνοδος ευρωσκεπτικιστικών και εθνικιστικών κομμάτων σε αρκετά κράτη-μέλη δημιουργεί προσκόμματα στην επίτευξη συναίνεσης, ιδίως σε ζητήματα όπως η ένταξη της Ουκρανίας και η συνεργασία στην αμυντική βιομηχανία. Κάθε νέα κυβέρνηση των ΗΠΑ επιφέρει αλλαγές που δεν συνεπάγονται ούτε πλήρη στήριξη ούτε πλήρη στρατηγική απόσυρση, αναγκάζοντας τους Ευρωπαίους συμμάχους να επαναξιολογήσουν τη δυνατότητά τους να βασίζονται στις αμερικανικές εγγυήσεις. Το NATO, ωστόσο, παραμένει θεσμός με διαχρονική αντοχή. Η ικανότητά του να εξελίσσεται έναντι νέων απειλών — μέσω τεχνολογικής καινοτομίας, στρατηγικής διεύρυνσης ή ενισχυμένης ανθεκτικότητας — θα καθορίσει τη σημασία του στη δεκαετία που έρχεται. Η Συμμαχία καλείται να εξισορροπήσει τις παγκόσμιες φιλοδοξίες με τις περιφερειακές επιταγές, να αναπτύξει ισχυρές δυνατότητες στον κυβερνοχώρο και στον υβριδικό πόλεμο, και να διασφαλίσει δίκαιο επιμερισμό βαρών μεταξύ των μελών της. Ο πόλεμος στην Ουκρανία έθεσε τη συνοχή του NATO υπό δοκιμασία και συνέβαλε στον καθορισμό των περιγραμμάτων μιας νέας αρχιτεκτονικής ασφάλειας. Σε αυτό το νέο πλαίσιο, η αποτροπή δεν βασίζεται πλέον αποκλειστικά σε άρματα μάχης και στρατεύματα, αλλά περιλαμβάνει δεδομένα, υποδομές και κοινωνική συνοχή. Αυτό είναι το μέλλον του NATO: πώς θα μπορέσει να διαχειριστεί αυτή την πολυπλοκότητα με αποφασιστικότητα, ευελιξία και στρατηγική σαφήνεια.

4.3. Η Στρατηγική Υπερεπέκταση της ΕΕ και οι Γεωπολιτικές Συνέπειες

Από το περίπλοκο περιφερειακό πλαίσιο στην Ουκρανία: αυτή είναι η ακούσια συνέπεια της πλήρους εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία το 2022 για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Από τη μία πλευρά, η υποστήριξη προς την Ουκρανία αποδείχθηκε ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της ευρωπαϊκής ασφάλειας και την υπεράσπιση των διεθνών κανόνων. Από την άλλη, η μονομερής προσήλωση της

ΕΕ στην Ουκρανία δημιούργησε στρατηγικά κενά σε άλλες περιοχές — στα Δυτικά ή Ανατολικά Βαλκάνια, στη Βόρεια Αφρική και στην Ανατολική Μεσόγειο. Ανταγωνιστικές δυνάμεις όπως η Κίνα, η Ρωσία και η Τουρκία εκμεταλλεύονται όλο και περισσότερο αυτές τις περιοχές μέσω επενδύσεων, στρατιωτικής συνεργασίας και διπλωματίας ήπιας ισχύος (European University Institute, 2025b). Αυτές οι πρωτοβουλίες περιλαμβάνουν την πρωτοβουλία Open Balkan με επικεφαλής τη Σερβία, την Αλβανία και τη Σλαβομακεδονία, η οποία καταδεικνύει την αυξανόμενη επιθυμία για πραγματιστική συνεργασία εκτός του πλαισίου της ΕΕ, οδηγώντας τελικά σε κατακερματισμό και αποκλίνουσες πολιτικές πορείες (Joseph, 2022). Η ΕΕ έχει περιορίσει τη διπλωματική και αναπτυξιακή της παρουσία στη Βόρεια Αφρική και την Ανατολική Μεσόγειο, επιτρέποντας σε άλλους δρώντες να καλύψουν το κενό. Η Κίνα κατασκεύασε εκτεταμένες λιμενικές υποδομές και ενεργειακά έργα σε Αλγερία, Αίγυπτο και Μαρόκο στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Belt and Road. Η Ρωσία διατηρεί στρατιωτικές θέσεις στη Λιβύη και τη Συρία, ενώ η Τουρκία ενίσχυσε τις σχέσεις της με την Τунησία και την Αλγερία χρησιμοποιώντας πολιτιστικούς και θρησκευτικούς δεσμούς για να ασκήσει επιρροή (Gruarin, 2024).

Η αποτυχία της ΕΕ να εδραιώσει μια συνεκτική στρατηγική σε αυτές τις περιοχές καταδεικνύει την αποδυνάμωση της Πολιτικής Γειτονίας της Ένωσης, η οποία αδυνατεί να αναγνωρίσει και να αντιμετωπίσει τις επιλεκτικές δεσμεύσεις και τις αντιλήψεις νεοαποικιοκρατίας. Η Γεωργία και η Μολδαβία — επισήμως υποψήφιες για ένταξη στην ΕΕ — δέχονται αυξανόμενη πίεση από τη Ρωσία. Η Μολδαβία πλήττεται ιδιαίτερα από εκστρατείες παραπληροφόρησης και παρεμβάσεις στις εκλογές της, ενώ η αυτοανακηρυχθείσα αποσχιστική περιοχή της Υπερδνειστερίας παραμένει εστία αστάθειας (RAND Corporation, 2025). Σύμφωνα με πρόσφατες εκθέσεις, παρά τη λαϊκή στήριξη για την ευρωπαϊκή ενσωμάτωση, η αποδόμηση των δημοκρατικών θεσμών και των πολιτικών ελευθεριών ωθεί πολλούς να αμφισβητούν την ευρωπαϊκή πορεία της Γεωργίας (European Parliament, 2025b). Εντούτοις, η στήριξη της ΕΕ προς αυτές τις χώρες υπήρξε κυρίως συμβολική παρά ουσιαστική. Δεν έχουν ληφθεί επαρκή υλικά μέτρα, ούτε έχουν επιβληθεί κυρώσεις σε αυταρχικούς ηγέτες ή έχει υπάρξει σοβαρή στήριξη προς την κοινωνία των πολιτών, με αποτέλεσμα να ενισχύονται οι αντιλήψεις περί εγκατάλειψης ή μειωμένης επιρροής της ΕΕ. Η συμβολική εμπλοκή της ΕΕ έρχεται σε αντίθεση με τις στρατηγικές των ανταγωνιστών της, οι οποίοι προσφέρουν άμεσα οφέλη και πολιτική υποστήριξη (Kennedy and Dunbar, 2025).

Παράλληλα, η στρατηγική υπερεπέκταση της ΕΕ επιβαρύνει την θεσμική της ικανότητα. Η απορρόφηση τεράστιων ποσοτήτων στρατιωτικής βοήθειας προς την Ουκρανία, η διαχείριση εκατομμυρίων προσφύγων, η ενεργειακή μετάβαση και η επιβολή κυρώσεων έχουν δημιουργήσει τεράστιες απαιτήσεις για τους πόρους και τους μηχανισμούς συντονισμού της ΕΕ. Η Ένωση υιοθέτησε 18 πακέτα κυρώσεων κατά της Ρωσίας, στοχεύοντας τις εξαγωγές ενέργειας, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τους ολιγάρχες (Skadden, 2025· DLA Piper, 2025). Ταυτόχρονα, η προσπάθεια απεξάρτησης από το ρωσικό αέριο και η επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης απαιτούν επενδύσεις δισεκατομμυρίων ευρώ, ενώ οι μεταναστευτικές

ροές από την Αφρική και τη Μέση Ανατολή συνεχίζουν να δοκιμάζουν τη διαχείριση συνόρων και τα συστήματα ασύλου. Συνολικά, όλες αυτές οι δυνάμεις έχουν οδηγήσει σε μια κατάσταση θεσμικής κόπωσης στην ΕΕ, μειώνοντας την ικανότητά της να ανταποκρίνεται σε νέες κρίσεις.

Η απουσία ενιαίας αμυντικής στρατηγικής, οι διαφορετικές εθνικές πολιτικές και οι αργοί μηχανισμοί λήψης αποφάσεων προκαλούν αναποτελεσματικότητα και υπονομεύουν τον γεωπολιτικό ρόλο της Ένωσης (European Parliament, 2025b). Η εσωτερική συνοχή της ΕΕ εξαρτάται πλέον από αποκλίνουσες εθνικές προτεραιότητες: στις ανατολικές χώρες προέχει η ασφάλεια και η αποτροπή της Ρωσίας, ενώ τα νότια κράτη επικεντρώνονται στη μετανάστευση και τη σταθερότητα της Μεσογείου. Τα βόρεια μέλη εστιάζουν στους κλιματικούς στόχους και τη δημοσιονομική πειθαρχία. Όλες αυτές οι ανταγωνιστικές ατζέντες δυσχεραίνουν την παραγωγή συνεκτικής εξωτερικής πολιτικής και αποδυναμώνουν το στρατηγικό μήνυμα της ΕΕ.

Οι ενδογενείς διαφορές επιτείνονται από τη δημοσιογραφική εστίαση. Σύμφωνα με το Politico (2025), ευρωπαίοι διπλωμάτες εκφράζουν ανησυχίες ότι η προσέγγιση της ΕΕ «Ουκρανία-πρώτα» υπονομεύει εταίρους στα Βαλκάνια και την Αφρική, οι οποίοι αισθάνονται παραγκωνισμένοι από τους όρους ενός και μόνου γεωπολιτικού θεάτρου. Οι Financial Times (2025) αναφέρουν ότι οι επενδύσεις της Κίνας και της Τουρκίας στη Βόρεια Αφρική αυξήθηκαν ραγδαία τη στιγμή που η ΕΕ αποσύρθηκε από μακροπρόθεσμες δεσμεύσεις. Σύμφωνα με τη Deutsche Welle (2025), οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σε Γεωργία και Μολδαβία βασίζονται όλο και περισσότερο σε στήριξη από τις ΗΠΑ και τον ΟΗΕ, καθώς η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση έγινε σποραδική και υπό όρους.

Η αλλαγή του γεωπολιτικού τοπίου απαιτεί άμεση στρατηγική επαναστάθμιση. Πρέπει να ανανεωθεί η δέσμευση της ΕΕ προς την Πολιτική Γειτονίας μέσω αναβαθμισμένης εμπλοκής στα Δυτικά Βαλκάνια, τη Βόρεια Αφρική και την Ανατολική Μεσόγειο — μέσω διπλωματίας, αναπτυξιακής βοήθειας και συνεργασίας ασφάλειας. Η Γεωργία και η Μολδαβία πρέπει να τύχουν ουσιαστικότερης υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένης ενίσχυσης ικανοτήτων, δημοκρατικών εγγυήσεων και οικονομικής ενσωμάτωσης. Επιπλέον, η ΕΕ πρέπει να απλοποιήσει τις θεσμικές της διαδικασίες ώστε να γίνουν ευέλικτες και αποτελεσματικές. Αυτό απαιτεί μεταρρυθμίσεις στη λήψη αποφάσεων, επενδύσεις στις κοινές αμυντικές δυνατότητες και μεγαλύτερη αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών-μελών. Η ΕΕ πρέπει να αντιμετωπίσει την εσωτερική κατακερματισμένη κατάσταση και την εξωτερική παραμέληση ώστε να διατηρήσει τον ρόλο της ως παγκόσμιος στρατηγικός δρών. Η υποστήριξη προς την Ουκρανία δεν πρέπει να γίνεται εις βάρος της σταθερότητας της ευρύτερης περιοχής. Η παραμέληση ζωτικών γειτονικών περιοχών δημιουργεί στρατηγικά κενά τα οποία οι ανταγωνιστές σπεύδουν να καλύψουν.

Η αξιοπιστία, η επιρροή και η μακροπρόθεσμη ασφάλεια της ΕΕ θα εξαρτηθούν από την εξεύρεση ισορροπίας σε πολυμέτωπο επίπεδο.

5.1. Γερμανία: Συνταγματικοί Περιορισμοί

Η γερμανική διστακτικότητα στην υποστήριξη της ανάπτυξης οπλικών συστημάτων έχει στιγματίσει τον ρόλο της στις εξελίξεις στη Ρωσία και την Ουκρανία, συχνά εκλαμβάνομενη ως συνέπεια εσωτερικών διενέξεων. Δεδομένου ότι η Γερμανία είναι η μεγαλύτερη οικονομία της Ευρώπης και κύριο μέλος του NATO, θα έπρεπε να έχει αναπτύξει μια χαρακτηριστική στρατηγική στάση. Ακόμη και τα πρώτα αιτήματα για βαριά όπλα συνοδεύτηκαν από μια σιωπηλή ροή βοήθειας με εξαιρετικά περιορισμένο εύρος. Σε αυτό το σημείο αναδεικνύονται ιστορικές ευαισθησίες στον βαθειά χαραγμένο συλλογισμό της χώρας και η πολιτική επιφυλακτικότητα. Ορισμένες από αυτές τις αμφίσημες συνθήκες προέρχονται από τη μεταπολεμική παρεμποτιστική παράδοση της Γερμανίας και τους συνταγματικούς περιορισμούς που διαμόρφωσαν δημόσιες και πολιτικές επιλογές επί δεκαετίες όσον αφορά τις στρατιωτικές επεμβάσεις.

Το 2023, η Γερμανία δεσμεύθηκε να εκπληρώσει τον στόχο δαπανών άμυνας του 2% του ΑΕΠ για το NATO, μια αλλαγή που πολλοί θεώρησαν συμβολική ένδειξη προόδου προς μεγαλύτερη στρατιωτική ευθύνη. Ωστόσο, μέχρι τα μέσα του 2025, εξακολουθούσε να μην έχει υπερβεί αυτό το όριο, εξαιτίας συνταγματικών περιορισμών στη χρηματοδότηση μέσω ελλειμμάτων και μίας σημαντικής απόφασης του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου, η οποία περιόρισε την ανακατανομή των ειδικών κονδυλίων της πανδημίας (Becker, 2025). Μια τέτοια απόφαση εμπόδισε ουσιαστικά τις προσπάθειες της κυβέρνησης να χρησιμοποιήσει τα αδιάθετα κεφάλαια της πανδημίας για την ενίσχυση των αμυντικών δαπανών, αναγκάζοντας το Βερολίνο να επιστρέψει σε έναν τακτικό προϋπολογισμό υπαγόμενο σε πολιτικό συμβιβασμό και δημοσιονομική σύνεση.

Ο ρυθμός υιοθέτησης της ενίσχυσης των αμυντικών δυνατοτήτων παρέμεινε βραδύς, επιφέροντας ασθενείς επιδόσεις στο πλαίσιο των συμμαχιών του NATO. Αν και αναμένεται ότι η οικονομική ισχύς της Γερμανίας συμβάλλει στη βιωσιμότητα της ευρωπαϊκής ασφάλειας, αυτή η τάση δημοσιονομικής ακαμψίας εμποδίζει το Βερολίνο να ανταποκριθεί εύελικτα στις εξελισσόμενες ανάγκες ασφαλείας. Σε αντίθεση με άλλα μέλη του NATO που ενίσχυσαν τη στρατιωτική υποστήριξη προς την Ουκρανία, η γερμανική προσέγγιση κατά τμήματα συχνά υπολείπεται των απαιτήσεων του πεδίου. Μετά από διεθνή ευνοϊκή διάθεση και εσωτερικό δημόσιο διάλογο, η παράδοση αρμάτων Leopard τελικά πραγματοποιήθηκε. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι αυτή η προσεκτική προσέγγιση έχει υπονομεύσει την αποτροπή και ενθαρρύνει τη ρωσική επιθετικότητα, ενώ οι υποστηρικτές υπογραμμίζουν ότι η μεθοδική διαδικασία εξασφαλίζει νομική και δημοκρατική λογοδοσία.

Ακόμη και πριν τον πόλεμο, η Γερμανία εξαρτιόταν από τη ρωσική ενέργεια, ιδίως μέσω των αγωγών Nord Stream, γεγονός που αποκάλυψε την ευπάθειά της. Επί δεκαετίες, το Βερολίνο βασιζόταν στην αρχή «Wandel durch Handel» (μεταστροφή μέσω του εμπορίου), θεωρώντας ότι η οικονομική διασύνδεση θα έπειθε τη Ρωσία να μειώσει τη μαχητικότητά της. Η θεωρία όμως απέτυχε παταγωδώς όταν η Ρωσία όπλισε τις ενεργειακές της εξαγωγές, προκάλεσε διαταραχές στην προσφορά και

πολιτική αμηχανία. Παρ' ότι επιτεύχθηκαν σημαντικές προόδους στη διαφοροποίηση των ενεργειακών πηγών, η διαδικασία κόστισε ακριβά, προκαλώντας επιβράδυνση της βιομηχανίας και πληθωριστικές πιέσεις (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2025).

Η αύξηση των εισροών κόστους και η μείωση της ανταγωνιστικότητας των γερμανικών βιομηχανιών στους ενεργειοβόρους τομείς (όπως χημικά, αυτοκινητοβιομηχανία) έχουν προκαλέσει φόβους αποβιομηχάνισης. Η ενεργειακή κρίση έχει μακροπρόθεσμες επιπτώσεις. Ο αγώνας για εναλλακτικές προμήθειες, όπως το υδροποιημένο φυσικό αέριο (LNG) από ΗΠΑ και Κατάρ, προκάλεσε μετατοπίσεις στην εξωτερική πολιτική της Γερμανίας και συγκρούσεις με περιβαλλοντικές φωνές εντός. Υπήρξαν εντάσεις γύρω από την επιτάχυνση της κατασκευής τερματικών LNG και την προσωρινή επαναχρησιμοποίηση εργοστασίων άνθρακα, γεγονός που συγκρούεται με δεσμεύσεις για το κλίμα και τη βιωσιμότητα. Η ισορροπία που πρέπει να κρατήσει η Γερμανία — μεταξύ ενεργειακής ασφάλειας, οικονομικής σταθερότητας και περιβαλλοντικής ευθύνης — γίνεται ολοένα πιο δύσκολη.

Στρατηγικά, η Γερμανία απέτυχε να ηγηθεί εντός της ΕΕ. Η προσεκτική της διπλωματία και η διστακτική λήψη αποφάσεων ενόχλησε συμμάχους και μείωσε την αντίληψη της ευρωπαϊκής ενότητας (Moens & Barigazzi, 2024). Για διάφορους λόγους, η Γαλλία και η Πολωνία υιοθέτησαν συχνά πιο αποφασιστικές θέσεις για την Ουκρανία, αφήνοντας τη Γερμανία να λειτουργεί αντιδραστικά. Η έλλειψη σαφούς ηγεσίας από το Βερολίνο καθιστά δυσκολότερη την απόπειρα μίας συνεκτικής ευρωπαϊκής αντίδρασης σε θέματα στρατιωτικής και κυρώσεων πολιτικής. Παρόλα αυτά, ενώ η Γερμανία έχει συμβάλει σημαντικά σε ανθρωπιστική βοήθεια και έχει υποδεχθεί μεγάλο αριθμό Ουκρανών προσφύγων, η απροθυμία της να υιοθετήσει τολμηρές γεωπολιτικές θέσεις μείωσε τη δύναμή της στις Βρυξέλλες.

Επιπλέον, οι εσωτερικές δυναμικές στη Γερμανία έχουν δυσχεράνει συνεχώς τη χάραξη εξωτερικής πολιτικής. Ο κυβερνητικός συνασπισμός — αποτελούμενος από Σοσιαλδημοκράτες, Πράσινους και Φιλελεύθερους — δυσκολεύεται να διατηρήσει ενιαίο μέτωπο για την Ουκρανία. Βαθιές εσωτερικές διχαστικές απόψεις εντός των κομμάτων για παραδόσεις όπλων, δαπάνες άμυνας και ενεργειακή πολιτική έχουν οδηγήσει σε δημόσιες αντιπαραθέσεις και ακόμη και αναστροφές πολιτικής. Η ομιλία «Zeitenwende» του καγκελάριου Olaf Scholz στις αρχές του 2022, που υποσχέθηκε μια τομή στην ασφάλεια της Γερμανίας, εξακολουθεί να στερείται στρατηγικού πλαισίου για συνεκτικές ενέργειες. Το χάσμα ανάμεσα στα λόγια και τις πράξεις έχει γεννήσει σκεπτικισμό και εντός και εκτός της χώρας.

Συνολικά, η απάντηση της Γερμανίας στον ρωσο-ουκρανικό πόλεμο μοιάζει με προσπάθεια συμφιλίωσης μιας παλαιάς ταυτότητας με τις απαιτήσεις του παρόντος. Έχει σημειώσει σημαντικά βήματα στον επαναπροσδιορισμό της αμυντικής της στάσης και της ενεργειακής της στρατηγικής, αλλά η ταχύτητα με την οποία λαμβάνονται αυτές οι αλλαγές και η συνέπειά τους παραμένουν αμφίβολες. Καθώς ο πόλεμος συνεχίζει να διαμορφώνει το ευρωπαϊκό τοπίο ασφαλείας, η

ικανότητα του Βερολίνου να προσαρμοστεί και να ηγηθεί θα είναι καθοριστική όχι μόνο για τις προοπτικές της Ουκρανίας αλλά και για την αξιοπιστία της ΕΕ και του ΝΑΤΟ.

5.2. Γαλλία: Πολιτική Αστάθεια και Διπλωματική Υπερεπέκταση

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1940, η Γαλλία ηγήθηκε της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης, προβάλλοντας με τη διανόηση, την επιρροή και τη στρατηγική της διορατικότητα το όραμά της για την ευρωπαϊκή κυριαρχία και την αμυντική αυτονομία. Οι πρώιμες εκκλήσεις του Μακρόν για μια «Ευρωπαϊκή Πολιτική Κοινότητα» και το υπερβολικό άνοιγμα προς τη Ρωσία ήταν προσπάθειες της Γαλλίας να βρεθεί στο επίκεντρο, αντανakλώντας τη διαχρονική της φιλοδοξία να παρουσιάζεται ως το γεωπολιτικό αντίβαρο της Ευρώπης έναντι των σφαιρών επιρροής των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ρωσίας. Το όραμα του Γάλλου Προέδρου είχε ως υπόβαθρο την επιμονή ότι η Ευρώπη δεν πρέπει απλώς να αντιδρά στις διεθνείς εξελίξεις, αλλά να διαμορφώνει η ίδια την αρχιτεκτονική ασφάλειας.

Ωστόσο, αυτές οι προσπάθειες υπονομεύθηκαν από έντονη εσωτερική αστάθεια, η οποία αποδόμησε ό,τι απέμενε από τη διεθνή αξιοπιστία της Γαλλίας. Η κυβερνητική κρίση στα μέσα του 2024 και η τοποθέτηση του Μισέλ Μπαρνιέ ως προσωρινού πρωθυπουργού οδήγησαν σε περιβάλλοντα κυριαρχίας της εκτελεστικής εξουσίας, όπου κρίσιμες αποφάσεις λαμβάνονταν με βάση το άρθρο 49.3 του Γαλλικού Συντάγματος — επιτρέποντας τη νομοθέτηση χωρίς έγκριση του Κοινοβουλίου (Gunes, 2024). Αν και η διάταξη αυτή είναι νόμιμη, αποτέλεσε ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη επιλογή, καθώς απέκλεισε την ψήφο της Εθνοσυνέλευσης. Αυτό πυροδότησε διαδηλώσεις και επιδείνωσε την πολιτική πόλωση. Οι επικριτές υποστήριξαν ότι η χρήση του άρθρου 49.3 υπονόμωσε τη δημοκρατική νομιμότητα, παρακάμπτοντας τη δημόσια συζήτηση σε μια στιγμή όπου η εθνική ενότητα ήταν κρίσιμη. Το πολιτικό χάος αποπροσανατόλισε από τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής της Γαλλίας και έθεσε εν αμφιβόλω την ικανότητά της να ηγηθεί μιας συνεκτικής ευρωπαϊκής απάντησης στον πόλεμο.

Παρά τις εσωτερικές προκλήσεις, η υποστήριξη της Γαλλίας προς την Ουκρανία υπήρξε ισχυρή και στρατιωτική. Απέστειλε συστήματα πυροβολικού, αντιαεροπορικά συστήματα και οργάνωσε εκτεταμένες αποστολές εκπαίδευσης ουκρανικών δυνάμεων. Οι συνεισφορές αυτές ήταν ζωτικής σημασίας για την ενίσχυση των αμυντικών δυνατοτήτων της Ουκρανίας και αποτελούν έμπρακτη απόδειξη της δέσμευσης της Γαλλίας στην ευρωπαϊκή ασφάλεια.

Ωστόσο, η γαλλική διπλωματική προσέγγιση προς αδέσμευτες χώρες — ιδιαίτερα στην Αφρική και τη Μέση Ανατολή — έχει προκαλέσει ερωτήματα σχετικά με τη στρατηγική της συνοχή. Αν και ο στόχος ήταν η οικοδόμηση ευρύτερων συμμαχιών και η μείωση της εξάρτησης από τη νατοϊκή ομοφωνία, αυτές οι ενέργειες συχνά συγκρούστηκαν με τη δυτική συναίνεση, προκαλώντας σύγχυση σχετικά με τις μακροπρόθεσμες προτεραιότητες της Γαλλίας. Επιπλέον, η διφορούμενη θέση της Γαλλίας για τη διεύρυνση του ΝΑΤΟ συνέβαλε στην ασάφεια της στρατηγικής της

ταυτότητας. Αν και επίσημα στηρίζει την φιλοδοξία της Ουκρανίας για ένταξη, εξέφρασε επιφυλάξεις για μια γρήγορη διεύρυνση, επικαλούμενη τον κίνδυνο κλιμάκωσης και τη συνοχή της Συμμαχίας. Οι ανατολικοευρωπαίοι σύμμαχοι βλέπουν την ένταξη στο NATO ως απαραίτητη εγγύηση έναντι της ρωσικής επιθετικότητας και η αμφιθυμία της Γαλλίας τούς έχει εξοργίσει.

Η Γαλλία συχνά βρίσκεται διχασμένη ανάμεσα στην ανάγκη να δείξει αλληλεγγύη ως ηγέτης και την επιθυμία για διπλωματική ευελιξία, αποστέλλοντας αντικρουόμενα μηνύματα που περιορίζουν την επιρροή της στις διατλαντικές συζητήσεις.

Σε επίπεδο ενέργειας, η Γαλλία υστέρησε σε σχέση με τις προσδοκίες. Παρότι η εξάρτησή της από το φυσικό αέριο είναι περιορισμένη λόγω του πυρηνικού της μοντέλου, γεγονός που την προστάτευσε από τις πιο έντονες ανατιμήσεις, η ελλιπής επένδυση σε ανανεώσιμες πηγές και ο εκσυγχρονισμός των δικτύων περιορίζουν τη δυνατότητά της να ηγηθεί της πράσινης μετάβασης της ΕΕ (Eurostat, 2025). Ενώ η πυρηνική ενέργεια αποτελεί θεμέλιο της ενεργειακής στρατηγικής της Γαλλίας, επικριτές υποστηρίζουν ότι η περιορισμένη διαφοροποίηση και η αργή ανάπτυξη της ηλιακής και αιολικής ενέργειας δεν συνάδουν με τις δεσμεύσεις της για το κλίμα. Οικολογικές οργανώσεις και τοπικές κοινότητες έχουν επίσης αντιδράσει στις επεκτάσεις πυρηνικών μονάδων και στην εγκατάσταση έργων ΑΠΕ, δημιουργώντας καθυστερήσεις και αποκαλύπτοντας το χάσμα μεταξύ εθνικών φιλοδοξιών και τοπικής πραγματικότητας.

Η άνιση επίδοση της Γαλλίας προκαλεί ανησυχίες σχετικά με την ικανότητά της να λειτουργήσει ως πρότυπο βιώσιμης ανάπτυξης σε μια περίοδο που η ΕΕ αναζητεί συντονισμένη πράσινη μετάβαση.

Συνοψίζοντας, ο ρόλος της Γαλλίας στον πόλεμο Ρωσίας–Ουκρανίας χαρακτηρίστηκε από τολμηρά οράματα που αντιφάσκουν με πρακτικές ασυνέπειες. Παρότι συνέβαλε σημαντικά στρατιωτικά και πρόβαλε το όραμα της ευρωπαϊκής αυτονομίας, η εσωτερική αστάθεια και η στρατηγική αμφισημία περιόρισαν την αποτελεσματικότητά της. Οι μελλοντικές προκλήσεις της Γαλλίας θα συνίστανται στη συμφιλίωση των εσωτερικών πολιτικών δυναμικών με την εξωτερική φιλοδοξία της ηγεσίας, ώστε να καταστεί πραγματικός πυλώνας ευρωπαϊκής ανθεκτικότητας.

5.3. Ηνωμένο Βασίλειο: Στρατηγική Παρέκκλιση και Διμερισμός

Παρότι το Ηνωμένο Βασίλειο δεν είναι πλέον μέλος της ΕΕ, εξακολουθεί να παίζει κεντρικό ρόλο στην ευρωπαϊκή ασφάλεια μέσω του NATO. Η πρώιμη δήλωση στήριξης προς την Ουκρανία — με στρατιωτική βοήθεια, ανταλλαγή πληροφοριών και επανεγκατάσταση προσφύγων — υπήρξε μία από τις πιο σημαντικές προσπάθειες στην ήπειρο. Οι Βρετανοί προμήθευσαν προηγμένο οπλισμό, όπως συστήματα αντι-τάνκ και πυροβολικό μεγάλης εμβέλειας, και συνέβαλαν σημαντικά στις συντονισμένες επιχειρήσεις πληροφοριών υποστηρίζοντας την Ουκρανία ενώ αντιστέκονταν στην ρωσική προέλαση. Στον τομέα των κυρώσεων κατά της Ρωσίας — έναν ακόμη τομέα στον οποίο το ΗΒ ηγήθηκε — έθεσε την εικόνα του Ηνωμένου

Βασιλείου ως προοδευτικού και ηθικού προστάτη της ευρωπαϊκής σταθερότητας στις αντιλήψεις των δυτικών κρατών.

Το 2024 όμως το Ηνωμένο Βασίλειο άρχισε να χάνει τον στρατηγικό του προσανατολισμό. Έθεσε έμφαση στην εμπλοκή στην περιοχή Ινδο-Ειρηνικού και σύναψε διμερείς αμυντικές συμφωνίες, ιδιαίτερα στο πλαίσιο του AUKUS, με την Ιαπωνία και τη Νότια Κορέα. Αυτές οι κινήσεις εντάσσονται στην παγκόσμια στρατηγική του για αντιστάθμιση της επιρροής της Κίνας και διασφάλιση ζωτικών εμπορικών οδών για τα βρετανικά οικονομικά συμφέροντα. Μετά το Brexit, η στρατηγική Global Britain οραματίζεται ένα διευρυμένο ρόλο για το ΗΒ πέραν της Ευρώπης. Όμως αυτή η στροφή, ενώ δηλώνει την πρόθεση του Λονδίνου να παραμείνει παίκτης παγκόσμιας εμβέλειας, υπονομεύει την επιρροή του σε ευρωπαϊκά θέματα (Valeriano et al., 2024a). Σύμμαχοι στην Ευρώπη όλο και περισσότερο βλέπουν το Ηνωμένο Βασίλειο απομακρυσμένο από τον περιφερειακό συντονισμό άμυνας, ειδικά σε πρωτοβουλίες υπό την ηγεσία της ΕΕ.

Στο εσωτερικό, η πολιτική αστάθεια και η οικονομική στασιμότητα έχουν περιορίσει τη δυνατότητα της χώρας να δεσμεύει σημαντικά κονδύλια για άμυνα. Οι συχνές αλλαγές ηγεσίας και οι μεταβολές προτεραιοτήτων πολιτικής δυσχεραίνουν τον μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό. Σε ένα περιβάλλον οικονομικών δυσκολιών — με πληθωριστικές πιέσεις, αργή ανάπτυξη και αυξημένο δημόσιο χρέος — η κυβέρνηση αναγκάζεται να κάνει δύσκολες επιλογές στον προϋπολογισμό, όπου τα έργα εκσυγχρονισμού της άμυνας συχνά επωμίζονται τις περικοπές. Αν και το ΗΒ διατηρεί έναν από τους μεγαλύτερους αμυντικούς προϋπολογισμούς στην Ευρώπη, το χάσμα ανάμεσα σε φιλοδοξία και δυνατότητα συνεχώς διευρύνεται. Καθυστερήσεις προμηθειών, δυσκολίες στην πρόσληψη προσωπικού και φθαρμένη υποδομή εντείνουν τις αμφιβολίες για τη βιωσιμότητα των στρατιωτικών δεσμεύσεων του ΗΒ.

Η δέσμευση του Ηνωμένου Βασιλείου στο NATO παραμένει ισχυρή: συμβάλλει σημαντικά σε κοινές ασκήσεις, δυνάμεις ταχείας ανάπτυξης και ανταλλαγή πληροφοριών. Βρετανικά στρατεύματα σταθμεύουν στην Ανατολική Ευρώπη ως μέρος του αποτρεπτικού πλέγματος του NATO, καθιστώντας το ΗΒ σημαντικό παίκτη σε διατλαντικές συζητήσεις ασφάλειας. Ωστόσο, τα κενά που δημιουργήθηκαν σε στρατηγική σκέψη και λειτουργική συνέργεια λόγω της αποχώρησης του ΗΒ από τον ευρωπαϊκό μηχανισμό άμυνας επηρεάζουν τον συντονισμό. Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν είναι πλέον μέλος της PESCO (Μόνιμης Δομημένης Συνεργασίας της ΕΕ) ούτε του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας, γεγονός που περιορίζει τις ευκαιρίες του να επηρεάζει από κοινού προμήθειες, έρευνα και στρατηγικές αντιδράσεις κρίσεων. Αυτή η διάσπαση καθιστά όλο και πιο δύσκολο τον συγχρονισμό προσπαθειών NATO και ΕΕ στη «γκρίζα ζώνη», όπου και οι δύο δραστηριοποιούνται.

Επιπλέον, ο περιορισμένος ρόλος του ΗΒ στα πλαίσια κυβερνοάμυνας και ενεργειακής ανθεκτικότητας εντός της ΕΕ περιορίζει την ικανότητά του να επηρεάζει συλλογικές ευρωπαϊκές αντιδράσεις στις απειλές του υβριδικού πολέμου. Ο κυβερνοχώρος έχει εξελιχθεί σε κρίσιμο πεδίο μάχης στον σύγχρονο πόλεμο, με

επιθέσεις σε υποδομές, επικοινωνίες και θεσμούς της δημοκρατίας. Αν και το ΗΒ διαθέτει σημαντικές ικανότητες στον κυβερνοχώρο και έχει επενδύσει σε εθνική ανθεκτικότητα, η έλλειψη πρόσβασης στα ευρωπαϊκά πλαίσια εμπόδισε την ανταλλαγή πληροφοριών και τον κοινό σχεδιασμό αντίδρασης. Παρομοίως, στον τομέα της ενεργειακής ασφάλειας, η δυσχέρεια συντονισμού με την ΕΕ έχει αφήσει το ΗΒ περισσότερο εκτεθειμένο σε διαταραχές εφοδιασμού και περιορίζει τον ρόλο του στον καθορισμό κοινής ευρωπαϊκής στρατηγικής για ενεργειακή διαφοροποίηση και βιώσιμη ενέργεια.

Παρά αυτές τις περιορισμένες δυνατότητες, το Ηνωμένο Βασίλειο εξακολουθεί να διαθέτει εντυπωσιακό οπλοστάσιο διπλωματικών και στρατιωτικών εργαλείων. Η θέση του στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, τα πυρηνικά του στοιχεία και τα παγκόσμια δίκτυα πληροφοριών το κρατούν στενά ενσωματωμένο στο διεθνές γίγνεσθαι. Για να παραμείνει σχετικό μέσα στο ευρωπαϊκό τοπίο ασφάλειας, όμως, το Λονδίνο πρέπει να βρει νέους τρόπους σύνδεσης με ευρωπαϊούς εταίρους — είτε μέσω *ad hoc* συμμαχιών, κοινών *task forces* ή ενίσχυσης της συνεργασίας ΝΑΤΟ–ΕΕ. Μόνο η επανόρθωση της εμπιστοσύνης και της διαλειτουργικότητας θα επιτρέψει στο ΗΒ να συνεχίσει να διαμορφώνει το μέλλον της ευρωπαϊκής άμυνας σε μετα-Brexit πλαίσιο.

6. ΑΠΟΤΥΧΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΛΑΘΗ (2022–2025)

6.1. Αναντιστοιχία μεταξύ Πολιτικής Ρητορικής και Επιχειρησιακής Ικανότητας

Μία από τις πιο διαρκείς αποτυχίες της Ε.Ε. σχετικά με τον πόλεμο Ρωσίας–Ουκρανίας υπήρξε το χάσμα ανάμεσα στη ρητορική και στις πραγματικές δυνατότητες. Παρά τις επανειλημμένες διακηρύξεις των Ευρωπαίων ηγετών για "ακλόνητη υποστήριξη" προς την Ουκρανία, η παροχή στρατιωτικής βοήθειας υπήρξε συχνά καθυστερημένη, αποσπασματική ή ανεπαρκής. Αυτό το διευρυνόμενο χάσμα μεταξύ λόγων και πράξεων έχει όχι μόνο περιορίσει την αμυντική ικανότητα της Ουκρανίας, αλλά έχει επίσης αποκαλύψει τις αδυναμίες του ευρωπαϊκού συλλογικού πλαισίου ασφάλειας.

Για παράδειγμα, η υπόσχεση της Ε.Ε. να στείλει ένα εκατομμύριο βλήματα πυροβολικού μέχρι την άνοιξη του 2024 απέτυχε σχεδόν κατά 40%, λόγω ελλείψεων παραγωγής και διαφωνιών προμηθειών μεταξύ των κρατών-μελών (Moens & Barigazzi, 2024). Αυτές οι ελλείψεις δεν ήταν μόνο διοικητικά προβλήματα, αλλά αποκάλυψαν και θεμελιώδεις αδυναμίες της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανικής βάσης.

Πολλά κράτη-μέλη στηρίζονται σε παρωχημένες γραμμές παραγωγής, περιορισμένα αποθέματα και διαφορετικά πρότυπα προμηθειών, γεγονός που περιπλέκει τη συλλογική δράση. Επιπλέον, η απουσία ενός εναρμονισμένου τοπίου αμυντικών δαπανών και παραγωγής έχει οδηγήσει σε αναποτελεσματικότητες και καθυστερήσεις που επηρεάζουν άμεσα τις εξελίξεις στο πεδίο της μάχης.

Αυτή η κατάσταση όχι μόνο εμπόδισε την Ουκρανία επιχειρησιακά, αλλά έπληξε και την αξιοπιστία της Ε.Ε. ως σοβαρού στρατηγικού εταίρου. Οι ουκρανικές δυνάμεις βρέθηκαν αντιμέτωπες με καθυστερήσεις που μείωσαν την αποτελεσματικότητά τους. Η αποτυχία της Ε.Ε. να τηρήσει τους ίδιους της τους στόχους κλονίζει την ικανότητά της να ανταποκριθεί σε κρίσεις — όχι μόνο στα μάτια των συμμάχων, αλλά και των αντιπάλων.

Η εικόνα της ευρωπαϊκής ενότητας έχει υπονομευθεί, καθώς ορισμένα κράτη προχωρούν σε διμερείς υποστηρίξεις, ενώ άλλα παραμένουν αναποφάσιστα ή περιορίζονται από εσωτερικές πολιτικές πιέσεις. Αυτό παραπέμπει σε βαθύτερα διαρθρωτικά προβλήματα, όπως η απουσία κεντρικού μηχανισμού προμηθειών, η έλλειψη διαλειτουργικότητας μεταξύ των εθνικών στρατών και η βραδύτητα των θεσμικών αποφάσεων.

Χωρίς ενιαία ηγεσία και μηχανισμούς επιτάχυνσης των προμηθειών, η Ε.Ε. αποτυγχάνει να μετατρέψει τη συναίνεση σε πραγματική στρατιωτική στήριξη. Οι εθνικοί στρατοί λειτουργούν με διαφορετικό εξοπλισμό, πρότυπα και δόγματα, γεγονός που δυσχεραίνει τις κοινές επιχειρήσεις. Οι αποφάσεις παραμένουν αργές και απαιτούν ομοφωνία, ακατάλληλες για τις απαιτήσεις και την ταχύτητα ενός πολέμου.

Η Ε.Ε. πρέπει να ξεπεράσει την προσχηματική προσέγγιση και να προχωρήσει σε ριζικές μεταρρυθμίσεις: ενίσχυση του **Ευρωπαϊκού Αμυντικού Ταμείου**, προώθηση κοινών προμηθειών, και βελτίωση της συνεργασίας με το NATO είναι απαραίτητα βήματα. Χωρίς αυτά, η Ε.Ε. διατρέχει τον κίνδυνο να μείνει απλώς μια "ρητορική δύναμη" σε έναν κόσμο που απαιτεί στρατηγική αποφασιστικότητα.

6.2. Υπερεξάρτηση από τις Κυρώσεις ως Στρατηγικό Εργαλείο

Οι κυρώσεις αποτέλεσαν τον πυρήνα της αντίδρασης της Ε.Ε. στην ρωσική επιθετικότητα. Στόχευαν στην εξουθένωση της ρωσικής οικονομίας μέσω δεσμεύσεων περιουσιακών στοιχείων, περιορισμών εμπορίου και εξαγωγών, καθώς και αποκλεισμών στον χρηματοπιστωτικό τομέα και στον τομέα της ενέργειας και της τεχνολογίας.

Ωστόσο, η αποτελεσματικότητά τους ήταν ανάμεικτη. Το ΑΕΠ της Ρωσίας συρρικνώθηκε κατά 4,5% το 2022, αλλά ανέκαμψε το 2023 και εκτιμάται ότι έφτασε ξανά σε προπολεμικά επίπεδα (Centre for Economic Strategy, 2025). Αυτό αμφισβητεί την άποψη ότι οι κυρώσεις αρκούν για να αλλάξουν τη στρατηγική σκέψη της Μόσχας.

Τα μεγάλα αποθέματα συναλλάγματος και χρυσού, καθώς και η στροφή στις ασιατικές αγορές, επέτρεψαν στη Ρωσία να απορροφήσει το σοκ. Η μετατόπιση των εμπορικών ροών προς την Κίνα, την Ινδία και άλλες μη ευθυγραμμισμένες οικονομίες διατήρησε σταθερές ροές εσόδων, κυρίως από εξαγωγές ενέργειας.

Ταυτόχρονα, η χρήση εναλλακτικών συστημάτων πληρωμών και η αύξηση της εγχώριας παραγωγής προστάτευσαν την οικονομία από το πλήρες βάρος των

δυτικών περιορισμών. Αυτές οι στρατηγικές επέτρεψαν στη Ρωσία να αντέξει το πρώτο σοκ και να προσαρμόσει τη στρατηγική της, υπονομεύοντας τη μονομερή απομόνωση που επιδίωκε η Ε.Ε.

Οι κυρώσεις δημιούργησαν και ανεπιθύμητες συνέπειες για την ίδια την Ευρώπη: ενεργειακή αστάθεια, πληθωρισμό, διακοπές εφοδιασμού και αυξημένο κόστος για καταναλωτές και βιομηχανίες. Η απότομη μείωση των ρωσικών εισαγωγών φυσικού αερίου εκτόξευσε τις τιμές και πίεσε τα νοικοκυριά και τις ενεργοβόρες επιχειρήσεις.

Η πληθωριστική πίεση παγιώθηκε σε ολόκληρη την ευρωζώνη, δυσκολεύοντας τη νομισματική πολιτική και προκαλώντας κοινωνικές αντιδράσεις. Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις βρέθηκαν σε μειονεκτική θέση, κυρίως εκείνες που εξαρτώνται από πρώτες ύλες και ενέργεια.

Η έλλειψη παγκόσμιας συντονισμένης δράσης —ιδιαίτερα με χώρες που διατηρούν εμπορικές σχέσεις με τη Ρωσία όπως η Ινδία, η Κίνα και η Τουρκία— αποδυνάμωσε τη συνολική στρατηγική ισχύ των κυρώσεων. Τα κενά και οι παρακάμψεις που δημιουργούνται από αυτή την έλλειψη συνοχής αξιοποιούνται από τη Ρωσία, αποκαλύπτοντας τα όρια μονομερών ή περιφερειακών κυρώσεων σε έναν διασυνδεδεμένο πλανήτη.

Η διεθνής σύγκλιση και οι μηχανισμοί επιβολής κυρώσεων είναι απολύτως κρίσιμοι για να είναι αποτελεσματικά αυτά τα εργαλεία. Χωρίς αυτά, η Ε.Ε. διατρέχει τον κίνδυνο να πληρώνει δυσανάλογα υψηλό κόστος για εξαιρετικά περιορισμένα στρατηγικά οφέλη.

6.3. Στρατηγική Παραμέληση των Περιφερειακών Περιοχών

Η μονομανιακή προσήλωση της ΕΕ στην Ουκρανία έχει δημιουργήσει ένα αποσπασματικό πλαίσιο ασφάλειας, αγνοώντας τις περιφερειακές περιοχές. Αν και η προσήλωση στον αγώνα της Ουκρανίας απέναντι στη ρωσική επιθετικότητα είναι αξιέπαινη, η μονοδιάστατη αυτή στάση της ΕΕ έχει, ίσως άθελά της, θέσει στο περιθώριο τη στρατηγική εμπλοκή με γειτονικές περιοχές όπως τα Δυτικά Βαλκάνια, η Βόρεια Αφρική και ο Καύκασος. Περιοχές που κάποτε θεωρούνταν κλειδιά στη γειτονική πολιτική της ΕΕ έχουν πλέον υποστεί μείωση στις διπλωματικές προσπάθειες και τη χρηματοδότηση αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Μέσα σε αυτό το κενό, ανταγωνιστικές δυνάμεις έχουν σπεύσει να επωφεληθούν, συχνά δρώντας ενάντια στα ευρωπαϊκά συμφέροντα και αξίες. Για παράδειγμα, οι αυξημένες επενδύσεις της Κίνας μέσω της Πρωτοβουλίας Belt and Road σε χώρες όπως η Σερβία και το Μαυροβούνιο όχι μόνο ενισχύουν τις οικονομικές σχέσεις αλλά δημιουργούν και στρατηγική επιρροή στις υποδομές και τη χάραξη πολιτικής (European University Institute, 2025). Αυτές οι επενδύσεις, που παρουσιάζονται ως ευκαιρίες ανάπτυξης, καλύπτονται από ασαφείς όρους, οδηγώντας σε μακροχρόνιες εξαρτήσεις και θέτοντας σε κίνδυνο τις προσπάθειες διαφάνειας και μεταρρυθμίσεων της ΕΕ.

Όσον αφορά τη Ρωσία, μέσω της ενεργειακής διπλωματίας και της διείσδυσης στα μέσα ενημέρωσης, έχει ενισχύσει την επιρροή της στη Γεωργία και τη Μολδαβία. Επιδιώκοντας τον έλεγχο στρατηγικών ενεργειακών πόρων και τη χειραγώγηση της δημόσιας γνώμης, η Μόσχα έχει ουσιαστικά περιορίσει τις φιλοευρωπαϊκές κινήσεις, εδραιώνοντας την παρουσία της στην περιοχή.

Η παραμέληση των περιφερειακών περιοχών δρα ανασταλτικά για την πολιτική γειτονίας της ΕΕ, καθώς δημιουργεί νέες εστίες έντασης που απειλούν τη σταθερότητα της ηπείρου. Η υποχώρηση της ευρωπαϊκής επιρροής δίνει χώρο σε αυταρχικούς δρώντες να εισαγάγουν εναλλακτικά μοντέλα διακυβέρνησης και οικονομικής συνεργασίας. Στα Δυτικά Βαλκάνια, η στασιμότητα των ενταξιακών διαπραγματεύσεων και η φθίνουσα μεταρρυθμιστική δυναμική έχουν τροφοδοτήσει τον εθνικισμό και την εξωτερική παρέμβαση. Στη Βόρεια Αφρική, η μειωμένη εμπλοκή έχει καταστήσει την ΕΕ ανίκανη να αντιμετωπίσει την πίεση της μετανάστευσης, τη συνεργασία κατά της τρομοκρατίας και την ανθεκτικότητα στην κλιματική κρίση — με άμεσες συνέπειες για τη σταθερότητα στην Ευρώπη.

Ο Καύκασος είναι μια ιδιαίτερα ευμετάβλητη περιοχή που χρειάζεται σταθερή προσοχή λόγω ανεπίλυτων συγκρούσεων και εύθραυστων δημοκρατιών. Η μειωμένη εμπλοκή της ΕΕ εκεί ενισχύει τις αναθεωρητικές φιλοδοξίες της Ρωσίας και περιορίζει τη δυτική δυνατότητα στήριξης της δημοκρατικής μετάβασης.

Για να αποκατασταθεί η ισορροπία, η ΕΕ οφείλει να αναπροσαρμόσει την εξωτερική της πολιτική ώστε η στήριξη προς την Ουκρανία να μην αποβεί εις βάρος της στρατηγικής συνοχής. Η αναβίωση των εταιρικών σχέσεων, η στόχευση επενδύσεων και η ενίσχυση των διπλωματικών αποστολών στις περιφέρειες είναι καθοριστικά βήματα για την ασφάλεια και επιρροή της Ευρώπης μακροπρόθεσμα.

6.4. Αποτυχία Πρόβλεψης Υβριδικών Απειλών

Χρειάστηκε χρόνος για την ΕΕ ώστε να αναπτύξει μια ολοκληρωμένη στρατηγική κατά των υβριδικών απειλών, οι οποίες περιλαμβάνουν κυβερνοεπιθέσεις, παραπληροφόρηση και οικονομικό εξαναγκασμό — σήματα που είχαν ήδη δοθεί σε προηγούμενες συγκρούσεις. Αυτές οι απειλές, αν και συχνά κάτω από το κατώφλι του συμβατικού πολέμου, βρίσκονται στο επίκεντρο των σύγχρονων συγκρούσεων. Ωστόσο, η ΕΕ έχει καθυστερήσει σημαντικά τόσο στον ρυθμό όσο και στην ωριμότητα των θεσμικών απαντήσεων.

Κατά τα έτη 2023 και 2024, ρωσικές κυβερνοεπιθέσεις στόχευσαν κρίσιμες υποδομές στη Γερμανία, την Πολωνία και τις Βαλτικές Χώρες, προκαλώντας σοβαρές διακοπές σε ενεργειακά δίκτυα, χρηματοπιστωτικά συστήματα και κυβερνητικές υπηρεσίες. Αυτές οι επιθέσεις ήταν μέρος μιας ευρύτερης καμπάνιας αποσταθεροποίησης των δημόσιων θεσμών και υπονόμευσης της δημοκρατικής ανθεκτικότητας (Valeriano et al., 2024). Παρ' όλα αυτά, δεν υπάρχει ενιαίο και ολοκληρωμένο πλαίσιο κυβερνοάμυνας σε επίπεδο ΕΕ. Τα κράτη μέλη βασίζονται στις εθνικές τους δυνατότητες, οι οποίες διαφέρουν δραστικά σε τεχνολογική υποδομή, νομική αρμοδιότητα και στρατηγικές προτεραιότητες. Αυτός ο

κατακερματισμός δυσχεραίνει τον συντονισμό και δημιουργεί κενά τα οποία οι εχθρικοί δρώντες μπορούν να εκμεταλλευτούν.

Η απουσία μηχανισμών άμεσης ανταλλαγής πληροφοριών, κοινών πρωτοκόλλων αντίδρασης και συντονισμένης δημόσιας επικοινωνίας επέτρεψε την ευρεία διάδοση εχθρικών αφηγήσεων στο εσωτερικό της ΕΕ. Οι εκστρατείες παραπληροφόρησης – συχνά χρηματοδοτούμενες από κρατικά μέσα ή διοχετευόμενες μέσω κοινωνικών δικτύων – έχουν στοχεύσει εκλογικές διαδικασίες, την αποδοχή εμβολίων, αλλά και τη δημόσια στήριξη προς την Ουκρανία, οξύνοντας τους κοινωνικούς διχασμούς στα κράτη μέλη.

Η απουσία ενός κεντρικού κυβερνοστρατηγείου ή μηχανισμού ταχείας αντίδρασης καθιστά αδύνατο για τα κράτη μέλη να αρθρώσουν κοινό λόγο σε κρίσιμες στιγμές. Πρωτοβουλίες όπως ο Κανονισμός για την Κυβερνοασφάλεια της ΕΕ και ο ENISA (Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Κυβερνοασφάλεια) αποτελούν θετικά βήματα, όμως υπολείπονται πόρων και εντολής για να καθοδηγήσουν μια πανευρωπαϊκή στρατηγική.

Παράλληλα, ο οικονομικός εξαναγκασμός μέσω στοχευμένων κυρώσεων, εμπορικής πίεσης και ενεργειακού εκβιασμού έχει αποκαλύψει τις αδυναμίες της εφοδιαστικής αλυσίδας και του χρηματοοικονομικού συστήματος της ΕΕ. Ωστόσο, τα στρατηγικά αντίμετρα παραμένουν αδύναμα. Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, η ΕΕ θα πρέπει να οικοδομήσει μια στιβαρή αρχιτεκτονική αντίδρασης στις υβριδικές απειλές. Αυτό περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός κεντρικού στρατηγείου κυβερνοάμυνας, βελτίωση της διαλειτουργικότητας των εθνικών στρατών και μια κοινή στρατηγική για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Χωρίς αυτές τις μεταρρυθμίσεις, η ΕΕ κινδυνεύει να καταστεί αντιδραστική και κατακερματισμένη μπροστά σε απειλές αυξανόμενης πολυπλοκότητας.

6.5. Ανεπαρκής Στρατηγική Ενσωμάτωσης Προσφύγων

Μέχρι τα μέσα του 2025, ο αριθμός των Ουκρανών προσφύγων ξεπερνούσε τα 5 εκατομμύρια, προκαλώντας τεράστια πίεση στις δημόσιες υπηρεσίες των χωρών της ΕΕ. Η αρχική υποδοχή υπήρξε γενναϊόδωρη, με ισχυρή κοινωνική αλληλεγγύη και έκτακτα μέτρα. Όμως, η μακροχρόνια ενσωμάτωση αποδείχθηκε άνιση και όλο και πιο δύσκολη.

Τα κράτη μέλη κινήθηκαν γρήγορα στην αρχική φάση της κρίσης, ενεργοποιώντας την Οδηγία Προσωρινής Προστασίας και κινητοποιώντας ανθρωπιστική βοήθεια. Όμως, όσο παρατεινόταν η σύγκρουση και αυξανόταν η ροή προσφύγων, οι αδυναμίες των εθνικών συστημάτων και η απουσία συντονισμένης ευρωπαϊκής προσέγγισης έγιναν φανερές.

Η Πολωνία και η Ρουμανία, για παράδειγμα, απορρόφησαν μεγάλο μέρος του προσφυγικού πληθυσμού με ελάχιστη στήριξη από τις Βρυξέλλες, γεγονός που άσκησε ακραίες πιέσεις στις τοπικές υποδομές, τα συστήματα υγείας και εκπαίδευσης. Οι παραμεθόριες περιοχές υπέστησαν τις πιο οξείες συνέπειες, με

τους δήμους να αντιμετωπίζουν σημαντική πίεση και τις προγράμματα ένταξης να παραμένουν υποτυπώδη.

Οι πλουσιότερες χώρες της Δυτικής Ευρώπης επίσης αντιμετώπισαν συνέπειες, όπως πολιτική αντίδραση και κοινωνικές τριβές λόγω ζητημάτων επανεγκατάστασης, ταυτότητας, διαχείρισης πόρων και μεταναστευτικής πολιτικής. Η έλλειψη συνοχής οδήγησε σε ανισότητες σε στέγαση, απασχόληση και εκπαίδευση μεταξύ των κρατών μελών, αυξάνοντας τις περιφερειακές αποκλίσεις και τροφοδοτώντας τον εθνικισμό.

Σε ορισμένες χώρες, οι πρόσφυγες ενσωματώθηκαν αποτελεσματικά, ενισχύοντας τις τοπικές οικονομίες. Σε άλλες, όμως, η απουσία επαγγελματικής κατάρτισης, οι γραφειοκρατικές δυσκολίες και τα γλωσσικά εμπόδια άφησαν πολλούς σε συνθήκες επισφάλειας. Οι πολιτικές συνέπειες αυτής της ανισότητας είναι σημαντικές. Λαϊκιστικά κόμματα σε όλη την Ευρώπη εκμεταλλεύονται την κατάσταση για να προωθήσουν ξενοφοβικό λόγο, ενισχύοντας τη δυσπιστία προς τους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

Χωρίς μια ολοκληρωμένη και δίκαιη πολιτική ένταξης, η ΕΕ κινδυνεύει να αποτύχει στην ανθρωπιστική της αποστολή και να υπονομεύσει την εσωτερική της συνοχή. Απαιτούνται επενδύσεις σε μακροπρόθεσμα, εναρμονισμένα μέτρα που θα ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και θα διασφαλίζουν την ισότιμη μεταχείριση των προσφύγων. Ο συντονισμένος χρηματοδοτικός μηχανισμός, η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και η αυστηρότερη εποπτεία αποτελούν κρίσιμες προϋποθέσεις για μια αποτελεσματική στρατηγική ένταξης.

7. Στρατηγική Εταιρική Σχέση μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η στρατηγική εταιρική σχέση μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπήρξε ακρογωνιαίος λίθος στη στήριξη της Ουκρανίας από την πλήρους κλίμακας ρωσική εισβολή το 2022. Αυτή η διατλαντική συμμαχία παρείχε την αναγκαία στρατιωτική βοήθεια, ενώ συντόνισε κυρώσεις και προσέφερε διπλωματική υποστήριξη — συμβάλλοντας καθοριστικά στην ικανότητα της Ουκρανίας να αντισταθεί στη ρωσική επίθεση.

Οι ΗΠΑ ηγήθηκαν στον τομέα της παροχής προηγμένων οπλικών συστημάτων, δυνατοτήτων πληροφοριών και χρηματοδοτικής ενίσχυσης, ενώ η ΕΕ κινητοποίησε ανθρωπιστική βοήθεια, οικονομική στήριξη και περιφερειακή διπλωματία. Από κοινού, οι δύο πλευρές διατήρησαν ένα ενιαίο μέτωπο, περιορίζοντας τις στρατηγικές επιλογές της Ρωσίας και ενισχύοντας τη διεθνή τάξη που βασίζεται σε κανόνες.

Παρότι η διατλαντική συνεργασία αποτέλεσε θεμέλιο στην αντίσταση κατά της ρωσικής επιθετικότητας, οι εσωτερικές πολιτικές αναταραχές στις ΗΠΑ και οι ενδοευρωπαϊκές διαφωνίες περιέπλεξαν το πλαίσιο. Η πολιτική αστάθεια στην Ουάσινγκτον και η μεταβαλλόμενη στάση απέναντι στη στρατιωτική βοήθεια έχουν

κατά καιρούς εγείρει ανησυχίες για τη συνέχιση της στήριξης των ΗΠΑ, ιδιαίτερα όσον αφορά τη μακροπρόθεσμη δέσμευση.

Οι αποκλίνουσες εθνικές προτεραιότητες, οι οικονομικές ευαλωτότητες και οι διαφορές στην αντίληψη της απειλής δυσχεραίνουν τη λήψη ταχέων, κοινών αποφάσεων στην Ευρώπη. Παρ' όλα αυτά, η γενική τάση της συνεργασίας παραμένει ισχυρή, επιβεβαιώνοντας τη διαρκή αξία των διατλαντικών δεσμών.

Ωστόσο, η συνεργασία αυτή δεν ήταν απαλλαγμένη από προβλήματα, ασυμμετρίες και στρατηγικές αποκλίσεις. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν επωμιστεί το μεγαλύτερο μέρος της στρατιωτικής επιβάρυνσης, γεγονός που έχει αναζωπυρώσει τις εκκλήσεις για μεγαλύτερη ευρωπαϊκή αυτονομία στην άμυνα. Ενώ η ΕΕ συντονίζει την παροχή βοήθειας και ενισχύει τις αμυντικές της απαντήσεις, τα θεσμικά της κενά είναι εμφανή: ανεπαρκή συστήματα προμηθειών και βραδύτητα στην αντίδραση.

Επιπλέον, η στρατηγική προσοχή των ΗΠΑ στην περιοχή Ινδο-Ειρηνικού μερικές φορές αποκλίνει από τις ευρωπαϊκές προτεραιότητες, οι οποίες επικεντρώνονται στην Ανατολική Ευρώπη και την ενεργειακή ασφάλεια. Οι ασυμμετρίες αυτές είναι εμφανείς και στη στρατηγική επιβολής κυρώσεων, στους διπλωματικούς χειρισμούς και στον σχεδιασμό για την ανοικοδόμηση μετά τον πόλεμο. Οι ενέργειες των ΗΠΑ ήταν συχνά γρήγορες και μονομερείς, ενώ ο ευρωπαϊκός συντονισμός, εξαιτίας της ανάγκης για συναίνεση, οδηγούσε σε καθυστερήσεις και εξασθενημένα μέτρα.

Η γεφύρωση αυτών των διαφορών απαιτεί βαθύτερη θεσμική εναρμόνιση, κοινό στρατηγικό σχεδιασμό και ανανεωμένη πολιτική δέσμευση και από τις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Καθώς ο πόλεμος συνεχίζει να αναδιαμορφώνει τον παγκόσμιο χάρτη ασφαλείας, η δύναμη και η προσαρμοστικότητα της εταιρικής σχέσης ΗΠΑ-ΕΕ θα παραμείνουν καθοριστικές για το μέλλον της Ευρώπης και της διεθνούς τάξης.

7.1. Στρατιωτικές και Οικονομικές Συνεισφορές

Την ίδια περίοδο, η Ευρώπη — συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου, της Νορβηγίας και της Ελβετίας — υπερέβη τα 121,5 δισεκατομμύρια δολάρια σε συνεισφορές, με επιπλέον 84 δισεκατομμύρια να έχουν υποσχεθεί. Αυτή η εξέλιξη σημείωσε μια σημαντική μετατόπιση στον επιμερισμό των βαρών, με την ΕΕ να αναλαμβάνει πιο εξέχοντα ρόλο στη στήριξη της πολεμικής προσπάθειας της Ουκρανίας. Η ευρωπαϊκή ανταπόκριση δεν ήταν μόνο οικονομική, αλλά και logιστική και πολιτική, καθώς τα κράτη-μέλη συντόνισαν κυρώσεις, στήριξη προς πρόσφυγες και παραδόσεις στρατιωτικού υλικού. Η επείγουσα πραγματικότητα ώθησε αρκετές χώρες να προβούν σε τολμηρές, μονομερείς ενέργειες πέραν του συντονισμού σε επίπεδο ΕΕ.

Η ΕΕ ανέλαβε μεγαλύτερο φόρτο μετά την καθυστέρηση της πακέτου βοήθειας 61 δισεκατομμυρίων δολαρίων από τις ΗΠΑ το φθινόπωρο του 2023, το οποίο τελικά εγκρίθηκε τον Απρίλιο του 2024. Χώρες όπως η Τσεχία και η Δανία προχώρησαν σε μονομερείς ενέργειες, όπως η εξασφάλιση πυρομαχικών από διεθνείς αγορές και η μεταφορά ολόκληρου του αποθέματος πυροβολικού της Δανίας στην Ουκρανία. Η

κυβέρνηση της Τσεχίας ηγήθηκε πρωτοβουλιών για προμήθεια πυρομαχικών μέσω διπλωματικών δεσμών στη Λατινική Αμερική και την Ασία, εξασφαλίζοντας κρίσιμες προμήθειες. Η Δανία, με μια εντυπωσιακή πράξη δέσμευσης, μετέφερε όλο το απόθεμά της σε πυροβολικό στην Ουκρανία, προτάσσοντας τις άμεσες ανάγκες του Κιέβου έναντι των δικών της αποθεμάτων άμυνας. Αυτές οι αποφάσεις αντανακλούσαν τη διαρκώς εντεινόμενη αναγνώριση των ευρωπαϊκών κρατών ότι η επιβίωση της Ουκρανίας συνδέεται άμεσα με τη σταθερότητα της ηπείρου. Τέτοιες ενέργειες ανέδειξαν επίσης την εξελισσόμενη φύση της ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής. Αντιμετωπίζοντας καθυστερήσεις στην αμερικανική υποστήριξη και γραφειοκρατικά εμπόδια εντός της ΕΕ, τα μεμονωμένα κράτη έδρασαν όλο και περισσότερο με δική τους πρωτοβουλία. Αυτή η τάση πυροδοτεί τη συζήτηση για το μέλλον της ευρωπαϊκής στρατηγικής αυτονομίας και της ανάγκης για πιο εύελictους, ολοκληρωμένους αμυντικούς μηχανισμούς. Καθώς ο πόλεμος συνεχίζεται, η ισορροπία της διατλαντικής στήριξης παραμένει δυναμική, διαμορφούμενη από την πολιτική βούληση, τη δημοσιονομική δυνατότητα και την επιτακτικότητα των γεγονότων στο πεδίο.

7.2. Πολιτική Αβεβαιότητα και Στρατηγικές Ασυμμετρίες

Η πολιτική αβεβαιότητα στις ΗΠΑ — ιδιαίτερα εξαιτίας της αντίστασης των Ρεπουμπλικάνων στο Κογκρέσο — προκάλεσε ανησυχίες για πιθανές διακοπές στη βοήθεια, ειδικά ενδεχόμενη ανάδειξη του Donald Trump σε νέα θητεία. Οι εκτεταμένες διαπραγματεύσεις για τα 61 δισεκατομμύρια δολάρια βοήθεια στο τέλος του 2023, με την τελική έγκριση να έρχεται μόνο τον Απρίλιο του 2024, ανέδειξαν τη εύθραυστη φύση της διμερούς συναίνεσης για την Ουκρανία. Αυτή η αβεβαιότητα ώθησε τους ευρωπαίους ηγέτες να επανεξετάσουν την εξάρτησή τους από την Ουάσινγκτον και να συνειδητοποιήσουν τους στρατηγικούς κινδύνους μιας διατλαντικής εξάρτησης. Έτσι, η ανάγκη για την ΕΕ να αναλάβει πιο σημαντικό ρόλο σε αυτόν τον τομέα ενισχύει την στρατηγική της αυτονομία στην εξωτερική και αμυντική πολιτική.

Μέσω εργαλείων όπως η Ουκρανική Διευκόλυνση (Ukraine Facility) και ο Μηχανισμός Δανείων της G7, η ΕΕ δεσμεύτηκε σε €150 δισεκατομμύρια υποστήριξης προς την Ουκρανία, σηματοδοτώντας μια μετατόπιση προς μακροπρόθεσμη χρηματοοικονομική και θεσμική δέσμευση. Οι μηχανισμοί αυτοί δεν αποβλέπουν μόνο στη στήριξη της πολεμικής προσπάθειας, αλλά και στην προετοιμασία της Ουκρανίας για την ανοικοδόμηση και την ενσωμάτωσή της στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Επιπλέον, η ΕΕ προώθησε τη χρήση παγωμένων ρωσικών κρατικών περιουσιακών στοιχείων για τη χρηματοδότηση έργων ανοικοδόμησης. Παρότι υπάρχουν νομικά και διπλωματικά εμπόδια, η πρωτοβουλία υποδηλώνει την αυξημένη πρόθεση της ΕΕ να αξιοποιήσει οικονομικά μέσα χάριν γεωπολιτικών σκοπών. Μαζί, όλα αυτά σηματοδοτούν μια καθοριστική εξέλιξη της ΕΕ ως παράγοντας ασφαλείας και εγγυητής της ευρωπαϊκής σταθερότητας.

7.3. Διατλαντική Συνεργασία και Τριβές

Παρά την όλο και πιο ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην κοινή υποστήριξη προς την Ουκρανία, αναδύθηκαν ορισμένα σημεία τριβής που αποκάλυψαν τις υποκείμενες στρατηγικές και πολιτικές διαφορές μεταξύ των μερών. Ένα βασικό σημείο αποτέλεσε η απόφαση των ΗΠΑ να διατηρήσουν αυστηρό έλεγχο στα προηγμένα οπλικά συστήματα, ιδίως στους πυραύλους μακράς εμβέλειας όπως οι ATACMS. Παρόλο που η Ουάσινγκτον ήταν πρόθυμη να προσφέρει στρατιωτική βοήθεια στο Κίεβο, επέβαλε περιορισμούς στη χρήση και στις περιοχές όπου θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν αυτά τα συστήματα, λόγω φόβων κλιμάκωσης και πρόκλησης άμεσης αντιπαράθεσης με τη Ρωσία — γεγονός που προκάλεσε απογοήτευση σε Ευρωπαίους και Ουκρανούς αξιωματούχους, καθώς θεωρήθηκε ότι περιορίζει την ικανότητα της Ουκρανίας να πλήξει κρίσιμες στρατιωτικές υποδομές στα κατεχόμενα εδάφη. Η ΕΕ ζήτησε την άρση αυτών των περιορισμών, ειδικά μετά την κλιμάκωση των ρωσικών επιθέσεων κατά ενεργειακών υποδομών. Τα ευρωπαϊκά κράτη, τα οποία ζούσαν τις άμεσες συνέπειες αυτών των επιθέσεων, υποστήριζαν πλέον πιο τολμηρή στρατιωτική στήριξη με λιγότερους περιορισμούς στις ουκρανικές επιχειρήσεις.

Ένα άλλο σημείο διαφωνίας αφορούσε τη χρήση των παγωμένων ρωσικών κρατικών κεφαλαίων. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστήριξε έντονα την πλήρη δήμευση αυτών των πόρων για την ανοικοδόμηση της Ουκρανίας, χαρακτηρίζοντάς την υλική αναγκαιότητα και ηθικά δικαιολογημένη. Οι ΗΠΑ, ωστόσο, κράτησαν πιο επιφυλακτική νομική στάση, λόγω ανησυχιών για τη δημιουργία επικίνδυνου προηγούμενου, τη συμβατότητα με το διεθνές δίκαιο και τους κινδύνους για τη διεθνή χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

7.4. Συντονισμός μέσω NATO και G7

Η συνεργασία ΗΠΑ–ΕΕ ενισχύθηκε μέσω του NATO και της G7, με κοινές στρατηγικές για την ενίσχυση της άμυνας της Ουκρανίας και την επέκταση του NATO με την ένταξη της Σουηδίας και της Φινλανδίας. Αυτές οι εξελίξεις αποτέλεσαν σημαντικά ορόσημα για την εμβάθυνση των διατλαντικών δεσμών ασφαλείας, καθώς ανέδειξαν κοινή δέσμευση κατά της ρωσικής επιθετικότητας και ενίσχυσαν το ανατολικό άκρο της Συμμαχίας. Η ένταξη της Σουηδίας και της Φινλανδίας, δύο χωρών με παραδοσιακή ουδετερότητα, σηματοδότησε μια ιστορική στιγμή επείγουσας ανάγκης για συλλογική άμυνα απέναντι σε μεταβαλλόμενες απειλές.

Κοινές θέσεις για την Κίνα και το Ιράν ενίσχυσαν επίσης τη διατλαντική συνοχή. Οι δύο πλευρές προέβησαν σε συντονισμένες διπλωματικές προσπάθειες να πιέσουν το Πεκίνο για την αμφίσημη στάση του στον πόλεμο και την όλο και πιο επιθετική του στάση στον Ινδο-Ειρηνικό. Ομοίως, επιβλήθηκαν κυρώσεις και πραγματοποιήθηκε παρακολούθηση των εξαγωγών drones του Ιράν προς τη Ρωσία, ενισχύοντας ένα κοινό μέτωπο απέναντι σε δρώντες που υπονομεύουν τη διεθνή σταθερότητα.

7.5. Προοπτικές και Κίνδυνοι

Η σχέση ΗΠΑ–ΕΕ είναι αναμφισβήτητα κρίσιμη αλλά και ευάλωτη. Αν και η διατλαντική συνεργασία έχει υποστηρίξει την Ουκρανία στρατιωτικά, οικονομικά και διπλωματικά, αντιμετωπίζει ολοένα αυξανόμενη αβεβαιότητα. Οι επικείμενες αμερικανικές εκλογές, με τις πολιτικές ανακατατάξεις και το κομματικό χάσμα, έχουν εγείρει ανησυχίες για τη συνέχιση της αμερικανικής δέσμευσης. Την ίδια ώρα, η εσωτερική πολιτική αστάθεια στην ΕΕ, με ασταθείς κυβερνητικούς συνασπισμούς, αναζωπύρωση του λαϊκισμού και ανισομερή παροχή δεσμεύσεων από τα κράτη-μέλη, καθιστά δύσκολη τη διατύπωση συνεκτικής στάσης.

Αυτά τα ζητήματα υπογραμμίζουν την επείγουσα ανάγκη για ένα μακροπρόθεσμο, συντονισμένο όραμα για την ανοικοδόμηση της Ουκρανίας, που θα υπερβαίνει τους εκλογικούς κύκλους και τα εθνικά συμφέροντα. Για να ανταποκριθούν σε αυτή την ανάγκη, και οι δύο πλευρές πρέπει να επενδύσουν σε νέους θεσμικούς μηχανισμούς και να δείξουν πολιτική βούληση μακράς πνοής. Για την ΕΕ, αυτό σημαίνει προετοιμασία για σενάρια μειωμένης αμερικανικής εμπλοκής με τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων για την ενίσχυση της στρατηγικής της αυτονομίας. Η ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας είναι απαραίτητη όχι μόνο για στρατιωτική ετοιμότητα, αλλά και για τη μείωση της εξάρτησης από τις αμερικανικές δυνατότητες. Η ευελιξία στις εφοδιαστικές αλυσίδες και η ταχύτερη στροφή προς την πράσινη ενέργεια θα συμβάλουν σημαντικά στην ενεργειακή ανεξαρτησία και στην αποτροπή μελλοντικών κρίσεων. Η ενίσχυση της γεωπολιτικής παρουσίας της ΕΕ — με βαθύτερες συνεργασίες, ενεργή διπλωματία και περιφερειακή ηγεσία — θα προβάλλει την Ευρώπη ως έναν πιο αποφασιστικό και ανθεκτικό παίκτη στη διαμόρφωση των παγκόσμιων εξελίξεων στην ασφάλεια.

8. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΤΟ ΝΑΤΟ (2025 ΚΑΙ ΜΕΤΑ)

Στο τέταρτο έτος του ρωσο-ουκρανικού πολέμου, καθίσταται σαφές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑΤΟ βρίσκονται σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Οι στρατηγικές, οικονομικές και θεσμικές πιέσεις — όπως αναδείχθηκαν σε προηγούμενα κεφάλαια — απαιτούν επανασχεδιασμό των πολιτικών. Η μακροχρόνια διάρκεια της σύγκρουσης έχει αποδείξει τις αδυναμίες της ευρωπαϊκής αμυντικής αρχιτεκτονικής, έχει εξαντλήσει τους οικονομικούς πόρους που θα ήταν ωφέλιμοι για την ανάπτυξη της άμυνας, και έχει δοκιμάσει την πολιτική ενότητα μεταξύ των κρατών-μελών. Η φύση του σύγχρονου πολέμου εξελίσσεται επίσης με την εμφάνιση υβριδικών απειλών, ενεργειακής αστάθειας και παραπληροφορίας — όλα απαιτούν μια προσαρμοστική και με ορίζοντα στρατηγική προσέγγιση. Ακολουθούν μερικές ολοκληρωμένες προτάσεις με στόχο να αποκαταστήσουν τη συνοχή, να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα και να προετοιμάσουν την Ευρώπη για μακροχρόνιες απειλές ασφαλείας:

1. Βαθύτερος συντονισμός και κοινός σχεδιασμός ΕΕ–ΝΑΤΟ, ώστε οι στρατιωτικές δυνατότητες να εναρμονιστούν και να είναι άμεσα αναπτυσσόμενες.

2. Ενίσχυση της αμυντικής βιομηχανίας και των αλυσίδων εφοδιασμού για να μειωθεί η εξάρτηση από εξωτερικούς παράγοντες και να ξεπεραστούν στενωποί προμηθειών.
3. Εγκαθίδρυση ενιαίου πλαισίου κυβερνοάμυνας και κοινής ανταλλαγής πληροφοριών για να αντιμετωπιστούν οι υβριδικές απειλές και να προστατευθούν οι κρίσιμες υποδομές.
4. Δ Diversification της ενέργειας με υποδομές ανθεκτικές στο κλίμα ως βασική προτεραιότητα για την προετοιμασία έναντι μελλοντικών σοκ.
5. Στρατηγική επικοινωνία και εμπλοκή του κοινού, κρίσιμες για τη διασφάλιση της δημοκρατικής νομιμότητας ενάντια σε εχθρικές αφηγήσεις.

Συνδυαστικά, αυτές οι δράσεις μπορούν να βοηθήσουν την Ευρώπη να διαπλεύσει τις αβεβαιότητες που έπονται και να εδραιώσει τη θέση της ως αναφορά παγκόσμιας σταθερότητας.

8.1. Καθιέρωση Ενιαίου Στρατηγικού Διοικητηρίου της ΕΕ

Για να αντιμετωπιστεί η κατάσταση του κατακερματισμένου τρόπου λήψης αποφάσεων και η αργή επιχειρησιακή αντίδραση, είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ένα κεντρικό Στρατηγικό Διοικητήριο της ΕΕ υπό την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EEAS), με αρμοδιότητες για τον συντονισμό της άμυνας, τις προμήθειες και την αντιμετώπιση κρίσεων. Ο τρέχων πόλεμος έχει αποκαλύψει κρίσιμες αδυναμίες στην ευρωπαϊκή συνεννόηση άμυνας, ιδιαίτερα την κατακερματισμένη φύση της λήψης αποφάσεων και το βραδύ ρυθμό αντίδρασης. Παρά τη πολιτική βούληση και τις αυξημένες δαπάνες, η απουσία ενιαίας δομής διοίκησης έχει προκαλέσει αναποτελεσματικότητες στην παράδοση στρατιωτικής βοήθειας, διπλές προσπάθειες και ασυμφωνίες προτύπων μεταξύ κρατών-μελών.

Όπως τονίζει το Consilium (2025), ο βαθύτερος συντονισμός ΕΕ–NATO είναι κρίσιμος για την αντιμετώπιση ανερχόμενων απειλών και τον εξορθολογισμό του στρατηγικού σχεδιασμού. Για να ξεπεραστούν αυτές οι προκλήσεις, η ΕΕ θα πρέπει να ιδρύσει ένα κεντρικό Στρατηγικό Διοικητήριο εντός της EEAS. Το όργανο αυτό πρέπει να λειτουργεί ανεξάρτητα από τις εθνικές κυβερνήσεις, με απευθείας χρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό της ΕΕ, ώστε να διασφαλιστεί η αυτονομία και η ευελιξία του. Το πεδίο αρμοδιότητας του Διοικητηρίου θα περιλαμβάνει την επίβλεψη προμηθειών άμυνας, τον συντονισμό της αντιμετώπισης κρίσεων και τη διαχείριση της λογιστικής για στρατιωτική βοήθεια. Με την κεντροποίηση αυτών των λειτουργιών, η ΕΕ μπορεί να μειώσει τις γραφειοκρατικές καθυστερήσεις και να βελτιώσει την επιχειρησιακή ετοιμότητα.

Επιπλέον, το Στρατηγικό Διοικητήριο θα πρέπει να ενσωματωθεί πλήρως με τις δομές σχεδιασμού του NATO, ώστε να αποτραπεί η στρατηγική εκτροπή και να εξασφαλιστεί η διαλειτουργικότητα. Η τυποποίηση του εξοπλισμού και της εκπαίδευσης μεταξύ των κρατών-μελών θα βελτιώσει τις κοινές επιχειρήσεις και θα

μειώσει τις επικαλύψεις. Αυτή η μεταρρύθμιση θα συνιστούσε ένα σημαντικό βήμα προς μια πιο συνεκτική και ευέλικτη ευρωπαϊκή αμυντική στάση, ικανή να ανταποκριθεί με αποτελεσματικότητα και ενότητα στις σύγχρονες και μελλοντικές προκλήσεις της ασφάλειας.

8.2. Εκκίνηση Ευρωπαϊκού Συμφώνου Κυβερνοάμυνας

Δεδομένης της ευαλωτότητας σε υβριδικές απειλές και κυβερνοεπιθέσεις, τα κράτη-μέλη της ΕΕ και του ΝΑΤΟ πρέπει να καταλήξουν σε μία δεσμευτική συμφωνία κυβερνοάμυνας, καθορίζοντας κοινά πρωτόκολλα για την ανίχνευση απειλών, τον συντονισμό αντίδρασης και την απόδοση ευθύνης. Η αυξανόμενη συχνότητα και η εξελιγμένη φύση των υβριδικών επιθέσεων, κυρίως στον κυβερνοχώρο, αποκάλυψαν κρίσιμες αδυναμίες στις ψηφιακές και φυσικές υποδομές της Ευρώπης. Από επιθέσεις ransomware σε ενεργειακά δίκτυα, μέχρι συντονισμένες εκστρατείες παραπληροφόρησης που πλήττουν τα δημοκρατικά θεμέλια της ΕΕ, είναι προφανής η απουσία ενιαίων αμυντικών μηχανισμών.

Σύμφωνα με τους Valeriano et al. (2024), η ενιαία κυβερνοάμυνα αποτελεί στρατηγική αναγκαιότητα, ειδικά σε περιοχές γκρίζας ζώνης όπου η συμβατική αποτροπή αποδεικνύεται ανεπαρκής. Για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης, θα πρέπει να θεσπιστεί ένα δεσμευτικό σύμφωνο μεταξύ των μελών της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. Η συμφωνία αυτή θα θεσμοθετεί κοινά πρότυπα για τον εντοπισμό απειλών, τον συντονισμό απαντήσεων, και την απόδοση ευθυνών, επιτρέποντας ταχεία και συλλογική δράση κατά εχθρικών δρώντων.

Κεντρικό στοιχείο του σχεδίου θα είναι η δημιουργία Κοινού Διοικητηρίου Κυβερνοάμυνας ΕΕ-ΝΑΤΟ, που θα εποπτεύει την ανταλλαγή πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο, θα συντονίζει αντεπιθέσεις και θα επιβλέπει τις κυβερνοεπιχειρήσεις. Τα κράτη-μέλη θα πρέπει να επενδύσουν ουσιαστικά στην κυβερνοανθεκτικότητα, ιδίως σε κρίσιμους τομείς όπως τα ενεργειακά δίκτυα, οι μεταφορές και τα εκλογικά συστήματα.

Τέλος, το σύμφωνο πρέπει να προωθεί τις δημόσιο-ιδιωτικές συνεργασίες για την προστασία των ψηφιακών αλυσίδων εφοδιασμού και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Η συνεργασία με εταιρείες τεχνολογίας, πλατφόρμες μέσων και εταιρείες κυβερνοασφάλειας θα είναι κρίσιμη για την οικοδόμηση ενός πολυεπίπεδου συστήματος άμυνας που θα ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απειλές και θα διασφαλίζει τη δημοκρατική ακεραιότητα.

8.3. Προώθηση Υπό Όρους Ειρηνευτικών Διαπραγματεύσεων

Ένα διπλωματικό πλαίσιο για ειρηνευτικές συνομιλίες υπό όρους είναι πλέον αναγκαίο. Η ΕΕ θα πρέπει να καθορίσει ξεκάθαρα τις "κόκκινες γραμμές" της από την αρχή. Χωρίς σαφείς αρχές, η ΕΕ διατρέχει τον κίνδυνο να παγιδευτεί σε ένα παρατεταμένο status quo που την καθιστά αδύναμη στη διαμόρφωση του μεταπολεμικού τοπίου στην Ευρώπη.

Το Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο (2025) προειδοποιεί ότι μία κατάπαυση πυρός με όρους που ευνοούν τη Ρωσία θα έθετε σε κίνδυνο τόσο την αξιοπιστία της ΕΕ όσο και τη σταθερότητα της περιοχής. Οι αρχές που πρέπει να διέπουν αυτό το πλαίσιο είναι η κυριαρχία και η εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας. Το πλαίσιο αυτό θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει φάσεις χαλάρωσης των κυρώσεων, που θα συνδέονται αυστηρά με επαληθεύσιμες πράξεις αποκλιμάκωσης και αποχώρησης ρωσικών στρατευμάτων. Έτσι, διατηρείται η πίεση στη Μόσχα ενώ προσφέρονται κίνητρα συμμόρφωσης.

Παράλληλα, η ΕΕ πρέπει να προσφέρει μακροπρόθεσμες εγγυήσεις ασφάλειας στην Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Γεωργία, μέσω της πρότασης για ένα "Ευρωπαϊκό Σύμφωνο Ασφαλείας". Το σύμφωνο αυτό θα θεσμοθετεί συνεργασία στον τομέα της άμυνας, ανταλλαγή πληροφοριών και οικονομική στήριξη για την ενίσχυση της αποτροπής και της σταθερότητας στην Ανατολική Ευρώπη.

8.4. Ανάπτυξη Ενιαίας Στρατηγικής Ένταξης Προσφύγων

Υπάρχει ανάγκη για ένα πανευρωπαϊκό πλαίσιο ένταξης προσφύγων, το οποίο θα εναρμονίζει τις πολιτικές στέγασης, απασχόλησης και εκπαίδευσης των κρατών-μελών, διαχειριζόμενο ισόρροπα τις ανισότητες στην απορρόφηση και την κοινωνική ένταξη. Η μαζική εισροή προσφύγων από την Ουκρανία και άλλες εμπόλεμες περιοχές έχει ασκήσει άνισες πιέσεις στα κράτη-μέλη και έχει αποκαλύψει τις αποκλίσεις στις δυνατότητες και τα αποτελέσματα ένταξης. Ενώ ορισμένες χώρες με ανεπτυγμένα συστήματα υποστήριξης διευκολύνουν τη διαδικασία, σε άλλες παρατηρούνται κοινωνικές εντάσεις, πολιτικές αντιδράσεις και υπερφόρτωση των δημόσιων υπηρεσιών.

Η υφιστάμενη αποσπασματική προσέγγιση υπονομεύει τη συνοχή και την αλληλεγγύη εντός της ΕΕ. Σύμφωνα με το Centre for Economic Strategy (2025), η αποδοτική ένταξη προσφύγων μπορεί να αποφέρει μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη, καθιστώντας αναγκαία την κατασκευή ενός συντονισμένου και χωρίς αποκλεισμούς πλαισίου. Το πλαίσιο θα πρέπει να ευθυγραμμίζει πολιτικές στέγασης, απασχόλησης και εκπαίδευσης, προσαρμοσμένες σε εθνικές ιδιαιτερότητες αλλά ενταγμένες σε κοινούς ευρωπαϊκούς στόχους.

Κομβικό στοιχείο αποτελεί η κατανομή ευρωπαϊκών πόρων με βάση την αναλογία προσφύγων και τη δυνατότητα υποδοχής κάθε περιοχής, ενισχύοντας πνεύμα ισονομίας και περιφερειακής ανταπόκρισης. Η στρατηγική θα περιλαμβάνει προτεραιότητα στη γλωσσική εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση και την ψυχοκοινωνική υποστήριξη, ώστε να διευκολυνθεί η ένταξη στην κοινωνία και την αγορά εργασίας.

Τέλος, θα πρέπει να δημιουργηθεί μια ψηφιακή πλατφόρμα κινητικότητας και αντιστοίχισης προσφύγων με ανάγκες δεξιοτήτων στην ΕΕ. Αυτό θα εξασφαλίσει οικονομική αποτελεσματικότητα και κοινωνική ένταξη, μετατρέποντας την ένταξη από παθητικό βάρος σε ενεργή επένδυση για το μέλλον της Ευρώπης.

8.5. Επιτάχυνση Αμυντικής Βιομηχανικής Συνεργασίας

Η δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανικής Συμμαχίας για τον συντονισμό της παραγωγής, της έρευνας & ανάπτυξης και των προμηθειών είναι απαραίτητη για την επίλυση των προβλημάτων κατακερματισμού της εφοδιαστικής αλυσίδας και των ελλείψεων ετοιμότητας. Ο πόλεμος στην Ουκρανία ανέδειξε σοβαρές αδυναμίες στις αμυντικές δομές της Ευρώπης, με καθυστερήσεις στις παραδόσεις κρίσιμων οπλικών συστημάτων, ασυμβατότητες εξοπλισμού και διακοπές στους κύκλους παραγωγής.

Η ΕΕ πρέπει να δρομολογήσει τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανικής Συμμαχίας για την ενοποίηση των αμυντικών προσπαθειών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η συμμαχία αυτή θα εναρμονίσει πρότυπα σε βασικά στρατιωτικά μέσα όπως πυροβολικό, drones και αντιαεροπορικά συστήματα, προωθώντας την διαλειτουργικότητα και μειώνοντας τα εμπόδια στις κοινές επιχειρήσεις.

Επιπλέον, μέσω της κοινής αποθήκευσης στρατηγικών αποθεμάτων και των μηχανισμών ταχείας ανάπτυξης, θα ενισχυθεί η ετοιμότητα και η συντονισμένη αντίδραση σε κρίσεις. Ο συντονισμός στην επιμελητεία και η κατανομή κόστους θα βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα και θα αποφευχθούν περιττές επαναλήψεις.

Τέλος, η προώθηση διασυνοριακής καινοτομίας στην άμυνα και κοινών επιχειρηματικών εγχειρημάτων θα ενισχύσει την τεχνολογική ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας και τη μείωση της εξάρτησης από τρίτους προμηθευτές.

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Πράγματι, ο ρωσο-ουκρανικός πόλεμος ξεκίνησε ως περιφερειακή σύγκρουση, αλλά έως τον Αύγουστο του 2025 αποκάλυψε τις ευπάθειες των πολιτικών θεσμών, των οικονομικών δομών και των συμμαχιών στην Ευρώπη. Πέραν της ανθεκτικότητας της Ουκρανίας, ο πόλεμος αποτέλεσε δοκιμασία για την ικανότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ανταποκριθεί σε συνεχή επιθετικότητα. Το άρθρο παρακολούθησε την πορεία του πολέμου, ανέλυσε τις οικονομικές και γεωπολιτικές συνέπειες και εξέτασε τις πολιτικές αποτυχίες που εμπόδισαν μια συνεκτική ευρωπαϊκή αντίδραση. Η σύγκρουση έγινε καθρέφτης των δυνατών και αδύνατων σημείων της ΕΕ και καταλύτης για επαναπροσδιορισμό του παγκόσμιου ρόλου της.

9.1. Στρατηγικά Διδάγματα

Αυτό ήταν το χρονικό διάστημα στο οποίο η ΕΕ όντως ενώθηκε στις πρωτοβουλίες της πριν και κατά τον πόλεμο Ρωσίας-Ουκρανίας· θα έπρεπε να θεωρείται μια από τις σπάνιες στιγμές που ενεργούσε ως ενιαίο μπλοκ.

Τα κράτη-μέλη επέβαλαν κυρώσεις ταχύτατα μεταξύ τους, παρείχαν ανθρωπιστική βοήθεια και συνεργάστηκαν διπλωματικά. Όμως η ενότητα αυτή δεν διατήρησε τη διάρκειά της. Διαφορετικές αντιλήψεις απειλής στα κράτη-μέλη, δημοσιονομικοί περιορισμοί και εσωτερικοί πολιτικοί περιορισμοί αποδυναμώνουν τη συλλογική

στάση της Ευρώπης σήμερα, όπως επισημαίνουν οι Becker (2025), Gunes (2024) και Valeriano et al. (2024).

Οι συνταγματικοί περιορισμοί της Γερμανίας στη δαπάνη για άμυνα, η εσωτερική πολιτική αστάθεια της Γαλλίας και η στρατηγική αφασία του Ηνωμένου Βασιλείου μετά το Brexit δημιούργησαν κενό ηγεσίας και λειτουργική ασυνέπεια. Ως αποτέλεσμα της έλλειψης συγκεντρωτικών μηχανισμών λήψης αποφάσεων, η στρατιωτική υποστήριξη υπήρξε ασυνεπής, η βοήθεια καθυστερημένη και τα διπλωματικά μηνύματα διαφοροποιημένα από τα όσα σχεδιάζονταν. Ορισμένα κράτη, όπως η Πολωνία και οι χώρες της Βαλτικής, υιοθέτησαν πιο επιθετικές θέσεις, ενώ άλλα δείχνουν δισταγμό ή φόβο κλιμάκωσης στον εσωτερικό χώρο. Κατά συνέπεια, αυτοί οι παράγοντες οδήγησαν σε απώλεια αξιοπιστίας για την ΕΕ, καθιστώντας δύσκολη την από κοινού και συνεκτική δράση.

Από τη μία, το NATO διευρύνει την ένταξή του — όπως με τη Σουηδία και τη Φινλανδία — και διατηρεί την αποτροπή στο ανατολικό μέτωπο, αλλά ταυτόχρονα υφίσταται εσωτερικές πιέσεις. Οι συνεισφορές στην άμυνα, τα ζητήματα κυβερνοεμπάθειας και οι μικτές στρατηγικές προτεραιότητες απειλούν τη συνοχή της συμμαχίας. Η απουσία κοινής στρατηγικής στον κυβερνοχώρο, σε συνδυασμό με τη διστακτική αποδοχή του υβριδικού πολέμου — όπως παραπληροφόρηση, ενεργειακός εκβιασμός και κυβερνοεπιθέσεις — αφήνει τα κράτη-μέλη εκτεθειμένα σε μη συμβατικές απειλές (Valeriano et al., 2024; Consilium, 2025). Αυτά τα κενά ενισχύουν τη λογική υπέρ των θεσμικών μεταρρυθμίσεων και του στρατηγικού επαναπροσδιορισμού.

Επιπλέον, παρότι η διατλαντική σχέση έχει αποδειχθεί ανθεκτική, έχει υποστεί πολιτικές αναταράξεις στην Ουάσινγκτον. Οι καθυστερήσεις στη δέσμη αμερικανικής βοήθειας στο τέλος του 2023 και οι συνεχιζόμενες συζητήσεις για τις μελλοντικές δεσμεύσεις δημιούργησαν αμφιβολίες για την αξιοπιστία της αμερικανικής στήριξης. Αυτό ενίσχυσε τις φωνές εντός της Ευρώπης για την ανάγκη μεγαλύτερης στρατηγικής αυτονομίας και ισότιμου επιμερισμού βαρών.

9.2. Οικονομικά Κόστη και Κοινωνική Πίεση

Ο πόλεμος έχει επιφέρει εκτεταμένες και ποικίλες οικονομικές συνέπειες για την ΕΕ. Οι εθνικοί προϋπολογισμοί υφίστανται τις συνέπειες των υψηλότερων τιμών ενέργειας, του επιταχυνόμενου πληθωρισμού και της επιβράδυνσης της βιομηχανικής παραγωγής, με τις αρνητικές επιπτώσεις να επιδεινώνονται από τον αυξανόμενο κοινωνικό αποκλεισμό. Ο πόλεμος διέκοψε τις αλυσίδες εφοδιασμού, αύξησε τις αμυντικές δαπάνες σε πολύ υψηλά επίπεδα και υπονόμωσε την επιδίωξη μακροπρόθεσμων αναπτυξιακών στόχων. Οι χώρες που εξαρτώνταν σημαντικά από τη ρωσική ενέργεια βυθίστηκαν σε οξείες κρίσεις, αναγκάζοντας εσπευσμένα μέτρα και επιτάχυνση της ενεργειακής διαφοροποίησης.

Παρά την αρχική αλληλεγγύη και την παροχή επείγουσας στήριξης στους πρόσφυγες, πλέον αποκαλύπτεται μια συστημική ανικανότητα στη διαχείριση της πολιτικής ένταξης και άνιση κατανομή πόρων. Εκατομμύρια Ουκρανοί πρόσφυγες

εισήλθαν στην ΕΕ, με τις χώρες πρώτης γραμμής, όπως η Πολωνία και η Ρουμανία, να φιλοξενούν δυσανάλογα μεγάλους πληθυσμούς. Μερικές χώρες κατάφεραν να ενσωματώσουν τους πρόσφυγες επιτυχώς στην αγορά εργασίας και στα συστήματα εκπαίδευσης, ενώ άλλες αντιμετώπισαν προβλήματα στέγασης, γραφειοκρατικά εμπόδια και οξυνόμενες κοινωνικές εντάσεις.

Λόγω της απουσίας πανευρωπαϊκού πλαισίου ένταξης, στην πράξη έχει κυριαρχήσει ο εθνικιστικός λόγος σε πολλές περιοχές. Η υπερβολική εξάρτηση της ΕΕ από τις κυρώσεις ως βασικό εργαλείο πίεσης δημιούργησε ευπάθειες που αξιοποιήθηκαν από τους αντιπάλους, ενώ παράλληλα στερήθηκε η αξιοποίηση στρατηγικής οικονομικής ανθεκτικότητας (Centre for Economic Strategy, 2025; ΕΚΤ, 2025). Οι κυρώσεις βέβαια βλάπτουν το εμπόριο και τις χρηματοπιστωτικές αγορές, αλλά δεν κατάφεραν να υπονομεύσουν τη στρατηγική θέση της Ρωσίας. Κατά την ίδια περίοδο, οι ευρωπαϊκές βιομηχανίες συνεχίζουν να υφίστανται σοβαρή απώλεια ανταγωνιστικότητας και αύξηση κόστους, ιδιαίτερα σε τομείς με υψηλή εξάρτηση από ενέργεια.

Η μετατόπιση επενδύσεων από την πράσινη ενέργεια και τις υποδομές προς τις αμυντικές δαπάνες απειλεί να παγώσει την ανάπτυξη και να οδηγήσει σε αποβιομηχάνιση της ΕΕ μακροχρόνια. Οι στόχοι για το κλίμα υποβαθμίστηκαν, ενώ τα κανάλια καινοτομίας διαρράχθηκαν. Αν η ΕΕ δεν υιοθετήσει κοινή βιομηχανική πολιτική και μια ανανεωμένη στρατηγική αυτονομία, ενδέχεται να καταστεί εξαιρετικά εξαρτημένη από εξωτερικούς προμηθευτές, καθιστώντας την ευάλωτη σε μελλοντικά γεωπολιτικά σοκ. Το πιο δύσκολο θα είναι η ισορροπία μεταξύ της διασφάλισης άμεσης προστασίας και της επιδίωξης μακροχρόνιας βιώσιμης ανάπτυξης.

9.3. Στρατηγική Προοπτική και Επιτακτικές Προτεραιότητες

Κοιτάζοντας μπροστά, η ΕΕ και το NATO πρέπει να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία πιθανόν δεν θα τερματιστεί σύντομα — ούτε με κάποια απολύτως αποφασιστική λύση. Μια παρατεταμένη αντιπαράθεση θα απαιτήσει όχι μόνο υπομονή, αλλά στρατηγική σαφήνεια και θεσμική ευελιξία. Για να καθορίσουν τους στόχους της Ευρώπης — είτε πρόκειται για συγκράτηση, αποτροπή είτε διαπραγμάτευση — θα πρέπει να ευθυγραμμιστούν σωστά οι διαθέσιμοι πόροι.

Αυτή η ευθυγράμμιση δεν μπορεί να είναι αντιδραστική: πρέπει να μεταβεί σε προληπτική στρατηγική. Οι πολιτικές συστάσεις που παρουσιάστηκαν σε αυτό το άρθρο αποτελούν συνέχειες ενός σχεδίου επαναψαξίματος:

- Πρώτον, η εγκαθίδρυση ενιαίου Διοικητηρίου θα απλοποιήσει τον συντονισμό άμυνας, τις προμήθειες και την αντίδραση σε κρίσεις. Αυτό θα χρηματοδοτείται απευθείας από τον προϋπολογισμό της ΕΕ και θα ενσωματώνεται στις δομές σχεδιασμού του NATO, ώστε να αποφευχθεί στρατηγική εκτροπή, δεδομένου ότι το όργανο αυτό δεν θα υπάγεται σε εθνικές κυβερνήσεις.

- Δεύτερον, η σύναψη δεσμευτικού πακέτου κυβερνοάμυνας για όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ και του ΝΑΤΟ θα συμπληρώσει το οπλοστάσιο κατά των υβριδικών απειλών. Κοινές ρυθμίσεις για την ανίχνευση απειλών, τον συντονισμό των αντιδράσεων και τα πρότυπα απόδοσης ευθύνης θα εξασφαλίζουν ταχεία και συλλογική δράση. Η δημιουργία κοινού Cyber Command ΕΕ-ΝΑΤΟ υπεύθυνου για επενδύσεις σε υποδομές κυβερνοανθεκτικότητας και συμμετοχή δημόσιου-ιδιωτικού τομέα θα ενδυναμώσει την ασφάλεια των ψηφιακών δομών και των δημοκρατικών θεσμών.
- Τρίτον, η ΕΕ πρέπει να ξεκινήσει διπλωματικές πρωτοβουλίες για ειρηνευτικές συνομιλίες υπό όρους, με ξεκάθαρες «κόκκινες γραμμές» που προστατεύουν την κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας. Η Ελβετία και η ΟΑΣΕ θα μπορούσαν να μεσολαβήσουν ως ουδέτεροι φορείς για τη διευκόλυνση διαλόγου. Μακροπρόθεσμες εγγυήσεις ασφαλείας για Ουκρανία, Μολδαβία και Γεωργία μέσω ενός «Ευρωπαϊκού Συμφώνου Ασφαλείας» θα ενίσχυαν την αποτροπή και τη σταθερότητα στην περιοχή.
- Τέταρτον, η εξωτερική πολιτική της ΕΕ πρέπει να επαναπροσαρμοστεί, ώστε να αντιμετωπιστεί η παραμέληση των περιφερειών και ταυτόχρονα να αντισταθμιστεί η στρατηγική υπερεπέκταση. Περισσότερη αναπτυξιακή βοήθεια, ενίσχυση διπλωματικών αποστολών και δικτύων υποδομών στα Δυτικά Βαλκάνια, τη Βόρεια Αφρική και την Ανατολική Μεσόγειο είναι αναγκαία για να εξουδετερώσουν την επιρροή ανταγωνιστών και να αποτρέψουν την αστάθεια. Η ενίσχυση των σχέσεων με την Αφρικανική Ένωση και το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου θα ενισχύσει τη διακρατική συνεργασία.
- Τέλος, η προτεραιότητα της ένταξης των προσφύγων πρέπει να ενταχθεί σε πανευρωπαϊκό πλαίσιο. Με εναρμονισμένες πολιτικές στέγασης, απασχόλησης και εκπαίδευσης, και χρηματοδότηση της ΕΕ βάσει πληθυσμιακών αναλογιών και τοπικής ικανότητας, προωθείται η κοινωνική συνοχή και η οικονομική ένταξη. Η ψηφιακή πλατφόρμα κινητικότητας και αντιστοίχισης στην αγορά εργασίας θα βελτιστοποιήσει την κατανομή πόρων και θα ενισχύσει το αίσθημα δικαιώματος των εκτοπισμένων πληθυσμών.

• 9.4. Τελικός Στοχασμός

Για την Ευρώπη, έχει φτάσει μια κρίσιμη στιγμή. Οι αποφάσεις που θα ληφθούν τους επόμενους μήνες και χρόνια θα καθορίσουν την έκβαση του πολέμου και την πορεία του ευρωπαϊκού εγχειρήματος καθ' εαυτού. Αναμφίβολα, στρατηγικές ασάφειες, οικονομική ευθραυστότητα και θεσμική αδράνεια δεν μπορούν πλέον να επιτρέπονται. Η εξέλιξη της ΕΕ πρέπει να επαναπροσδιορισθεί — από μια αντιδραστική συμμαχία σε έναν προδραστικό γεωπολιτικό παγκόσμιο παράγοντα, ικανό να υπερασπίζεται αξίες, να διασφαλίζει συμφέροντα και να ηγείται στο πολυπολικό σύστημα.

Αυτή η αλλαγή απαιτεί πολιτικό θάρρος, θεσμική καινοτομία και κοινωνική ανθεκτικότητα, διότι συνεπάγεται τον επαναπροσδιορισμό της ευρωπαϊκής ταυτότητας — όχι απλώς ως οικονομική ή ρυθμιστική δύναμη, αλλά ως στρατηγική δύναμη που μπορεί να διαμορφώνει παγκόσμιες νόρμες ή αποτελέσματα. Ο πόλεμος στην Ουκρανία έχει δείξει πόσο κοστίζει η αυταρέσκεια και πόσο επείγει η αλλαγή. Έχει κάνει την ειρήνη και τη σταθερότητα να μοιάζουν δύσπιαστα όνειρα, υπενθυμίζοντας ότι οι ανάγκες ασφάλειας πρέπει να χτίζονται μέσα από κοινές εμπειρίες, επενδύσεις και όραμα.

Κάθε ένα από τα ζητήματα που έπονται δεν θα απλώς αντιμετωπιστεί — ενδέχεται να καθορίσει αν η ΕΕ θα παραμείνει κατακερματισμένος δρων ή θα συγχωνευθεί σε μια ανθεκτική, επιδραστική δύναμη στη διεθνή σκηνή.

- **References**

- Atlantic Council. (2025). *Transatlantic Unity in Ukraine: Challenges Ahead*.
- Baker (2025). *EU publishes framework for REARM Europe: The EU's strategic initiative to bolster defence capabilities and industry*.
- Becker, (2025, January 17). *France and Germany falter as Donald Trump presidency looms*. DW. <https://www.dw.com/en/france-and-germany-falter-as-donald-trump-presidency-looms/a-71210372>
- Becker, (2025b). *Germany's Zeitenwende: Between ambition and inertia*. Berlin Policy Journal.
- BNP Paribas. (2025, February 24). *Ukraine Ceasefire: Economic Implications for Europe*. <https://economic-research.bnpparibas.com/html/en-US/Ukraine-Ceasefire-Economic-Implications-Europe-2/24/2025,51349>
- Brookings Institution. (2025). *Europe's Strategic Autonomy: Between Vision and Reality*.
- Carnegie (2025). *The EU's Role in Ukraine's Reconstruction*.
- Centre for Economic (2025, August 18). *Ukraine War Economy Tracker*. <https://ces.org.ua/en/tracker-economy-during-the-war/>
- Cerutti, , & Nardo, M. (2023). *Semiconductors in the EU: State of play, future trends and vulnerabilities of the semiconductor supply chain* (JRC133850). Publications Office of the - European Union. <https://doi.org/10.2760/038299>
- Chatham (2025). *Russia's War and the Future of European Security*.

- Clapp, (2022). *Russia's war on Ukraine: Reflections on European security and neutrality*. European Parliament Briefing.
- Congressional Research Service. (2024). *S. Security Assistance to Ukraine*.
- (2025). *EU–NATO 10th Progress Report*. Consilium report.
- Council of the EU. (2025, February 24). *16th package of economic and individual measures*. <https://consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/02/24/three-years-of-russia-s-full-scale-invasion-and-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-its-16th-package-of-economic-and-individual-measures/pdf/>
- Dimas, , & Tsakanikas, A. (2025). *Addressing vulnerabilities in the EU's semiconductor value chain*. PromethEUs Blog.
- DLA (2025). *EU Sanctions and Compliance Overview*. <https://www.dlapiper.com>
- European Central (2025). *Economic Bulletin – Q2 2025*.
- European (2024). *European Chips Act: Strengthening Europe's semiconductor ecosystem*.
- European (2025a). *Migrant integration in Greece*. <https://home-affairs.ec.europa.eu>
- European (2025b). *White Paper on European Defence Readiness 2030*.
- European (2025c). *Strategic Compass for Security and Defence*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/defence/strategic-compass>
- European (2025). *Frozen Russian Assets and Ukraine Reconstruction*.
- European (2025b). *Georgia and Moldova: Candidate Status and Democratic Challenges*. Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu>.
- European Parliamentary Research (2025). *Displaced Ukrainians: Challenges and outlook for integration in the EU*. Retrieved from European Parliament briefing
- European University Institute. (2025, January 28). *A Ukraine ceasefire on Russian terms is a top risk to the EU in 2025*. <https://eui.eu/news-hub?id=a-ukraine-ceasefire-on-russian-terms-is-a-top-risk-to-the-eu-in-2025&lang=en-GB>
- European University (2025b). *EU Neighborhood Policy and Strategic Gaps*.

- (2025a). *Government debt statistics*. <https://ec.europa.eu/eurostat>
- (2025b). *Industrial Production Index – July 2025*.
- (2025c). *Euro area unemployment at 6.2% - Euro indicators*.
- (2025d). *Industrial production statistics*.
- Financial (2025). *China and Turkey Fill EU Void in North Africa*. Retrieved from <https://www.ft.com>
- Genini, (2025a). *How the war in Ukraine has transformed the EU's Common Foreign and Security Policy*. Oxford Academic.
- Genini, (2025b). *The EU's geopolitical awakening: Institutional challenges in times of war*. *Journal of European Integration*, 47(2), 145–162.
- German Economic (2024). *Ukrainian refugees in the EU: Return intentions and labour market impact in Ukraine*. Retrieved from GET Ukraine policy study
- Global Policy (2025). *Rearming Europe with trusted partners*.
- (2025, June 13). *Seven Security Scenarios on Russian War in Ukraine for 2025– 2026: Implications and Policy Recommendations to Western Partners*.
- (2025). *European Security Pulse: Diverging Threat Perceptions*. Bratislava: - GLOBSEC Policy Institute.
- Gruarin, (2024). *EU Policy in North Africa and Eastern Mediterranean: Balancing Integration*. EuroMeSCo Policy Brief No. 140.
- Gunes, (2024, December 23). *A Eulogy to the Fall of French and German Governments*. Foreign Analysis. <https://foreignanalysis.com/a-eulogy-to-the-fall-of-french-and-german-governments/>
- Gunes, (2024b). *France's Strategic Autonomy: Between Vision and Reality*. Paris Institute of International Relations.
- Hajiyeva, (2024). *Strategic autonomy and energy security in the European Union post-Ukraine war*. *European Energy Review*, 39(4), 201–219.
- Hardt, (2024). *NATO after the invasion of Ukraine: how the shock changed alliance cohesion*. Springer.

- Hutagalung, S. (2025a, June 2). *NATO and the EU: Pillars of Europe's peace and security*. European <https://europeantimes.org/nato-and-the-eu-pillars-of-europes-peace-and-security/>
- Hutagalung, (2025b). *Strategic Free-Riding in NATO: A Comparative Analysis*. *Journal of Transatlantic Studies*, 18(2), 112–130.
- (2024). *World Economic Outlook: War Spillovers and Global Inflation*.
- (2025). *Why has industrial production held up in France and Spain while declining in Germany and Italy?*
- International Monetary (2025). *Greece: 2025 Article IV Consultation*. <https://www.imf.org>.
- International Crisis (2025). *Ukraine: Toward a Negotiated Settlement*.
- Joseph, (2022). *Open Balkan: Regional Cooperation or Strategic Drift?*. *Balkan Insight*.
- Kennedy, , & Dunbar, W. (2025). *Countering Russian Influence: Support for Armenia, Georgia, and Moldova*. RAND Corporation.
- Lazard Sovereign (2025). *Greece's reform trajectory and fiscal risks*. <https://www.lazard.com>
- Lieber, A., & Press, D. G. (2023). *The Myth of the Nuclear Revolution: Coercive Nuclear Strategy in the Post-Cold War Era*. *International Security*, 47(1), 9–47.
- Marusic, (2025). *Western Balkans and EU Enlargement Fatigue*. *Balkan Insight*.
- Moens, B., & Barigazzi, J. (2024, October 10). *The EU's year of doing nothing*. Politico. <https://politico.eu/article/eu-year-of-doing-nothing-ukraine-elections-parliament-delays/>
- Moens, , & Barigazzi, J. (2024b). *EU's Ukraine policy frustrates allies*. Politico Europe.
- NATO (2025b, April 14). *Sharing the Burden: How Poland and Germany Are Shifting the Dial on European Defence Expenditure*. Retrieved from <https://www.nato.int/docu/review/articles/2025/04/14/sharing-the-burden-how-poland-and-germany-are-shifting-the-dial-on-european-defence-expenditure/index.html>
- Panagiotou, (2021). *EU Enlargement and the Western Balkans: Between Promise and Paralysis*. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*.

- Pingen, , & Wahl, T. (2025). *EU reactions to Russian war against Ukraine: Overview November 2024–January 2025*.
- Postepska, , & Voloshyna, A. (2025). *The effect of Ukrainian refugees on the local labour markets: The case of Czechia*. *Journal of Population Economics*, 38(30).
- (2025). *EU Diplomats Warn of Strategic Neglect Beyond Ukraine*. Retrieved from <https://www.politico.eu>.
- RAND (2024). *Building European Defense Capacity*.
- RAND (2025). *Turning Towards Turkey: Why NATO Needs to Lean into Its Relationship*.
- Refugee Support Aegean. (2025). *Recognised Refugees in Greece – 2025*. <https://rsaegean.org>
- (2025). *EU Sanctions Tracker: Russia*. Retrieved from <https://www.skadden.com>
- (2024). *Promoting refugee integration and inclusion: Empowering municipalities across Europe*.
- Valeriano, , Jensen, M. S., & Macias III, J. M. (2024, July 8). *Maintaining NATO Cohesion in the Gray Zone*. CSIS. <https://www.csis.org/analysis/maintaining-nato-cohesion-gray-zone>
- Valeriano, , Jensen, M. S., & Macias III, J. M. (2024a). *Maintaining NATO Cohesion in the Gray Zone*. CSIS.
- Valeriano, , Maness, R., & Jensen, B. (2024b). *Cyber Strategy and NATO's Vulnerabilities*. *Strategic Studies Quarterly*, 18(1), 45–68.
- Weitsman, A. (2003). *Alliance cohesion and war outcomes*.
- White (2024). *Fact Sheet: U.S. Support for Ukraine*.

APPENDIX 1: Publications on Ukraine

<https://www.researchgate.net/publication/395714266> EASTERN EUROPE BULLETIN
ON UKR AINE_Sep_2024_-_Sep_2025

<https://www.researchgate.net/publication/395713400> THE RUSSO-
UKRAINIAN_CONFLICT_AND_ITS_ECONOMIC_AND_GEOPOLITICAL_CONSEQUENCES
_A
_HOLISTIC_REVIEW

<https://www.researchgate.net/publication/384963755> THE WAR IN UKRAINE AT
A CRITICAL_CROSSROADS_Two_and_a_half_years_of_war_in_Ukraine_and_now_what

<https://www.researchgate.net/publication/379783611> THE WAR IN UKRAINE AND
THE POLISH-UKRAINIAN_POLITICAL_RELATIONSHIP

<https://www.researchgate.net/publication/373336180> THE RUSSO-
UKRAINIAN_WAR_AT_A_CRITICAL_CROSSROADS_Towards_a_new_geopolitical_and_
security_architecture_in_Europe

<https://www.researchgate.net/publication/360258080> THE RUSSO-
UKRAINIAN AND RUSSO-
JAPANESE_WARS_MILITARY_AND_POLITICAL_COMPARISONS_Russian_defense_malf
unctions_and_geopolitical_repercussions

<https://www.researchgate.net/publication/361606575> THE CONFLICT IN UKRAINE
AND ITS
EFFECTS_ON_FOOD_SECURITY_IN_EGYPT

On the way of deception? The sinking of the Russian cruiser “Moskva” (available on
request)

<https://www.researchgate.net/publication/372628482> GEOPOLITICAL REFLECTIONS
Eastern_Europe_North_Africa_and_the_Middle_East

<https://www.researchgate.net/publication/395178776> EASTERN EUROPE BULLETIN
ON UKRAINE -_August_2025

<https://www.researchgate.net/publication/394267195> EASTERN EUROPE BULLETIN
ON UKRAINE -_July_2025

<https://www.researchgate.net/publication/393253748> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) June_2025

<https://www.researchgate.net/publication/392398124> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) May_2025

<https://www.researchgate.net/publication/391340824> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) April_2025

<https://www.researchgate.net/publication/390477507> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) March_2025

<https://www.researchgate.net/publication/389528340> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) February_2025

<https://www.researchgate.net/publication/388699814> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) January_2025

<https://www.researchgate.net/publication/387684879> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) December_2024

<https://www.researchgate.net/publication/386413808> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) November_2024

<https://www.researchgate.net/publication/385423651> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) October_2024

<https://www.researchgate.net/publication/384785775> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) September_2024

<https://www.researchgate.net/publication/383705321> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) August_2024

<https://www.researchgate.net/publication/382800547> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) July_2024

<https://www.researchgate.net/publication/381924886> EASTERN EUROPE BULLETIN
[ON UKRAINE](#) June_2024

<https://www.researchgate.net/publication/381096142> EASTERN EUROPE THEMATIC BULLETIN ON THE WAR IN UKRAINE May 2024